

Slovenski Pravniki.

Leto XXXIII.

V Ljubljani, 15. aprila 1917.

Št. 1.—4.

Avstrijsko carinstvo in ideja „Srednje Evrope“.

Spisal dr. Vladimir Knaflič.

I.

Machiavelli (Michelangelu):

Da sem jaz slab politik? . . . Slab politik!
Zares se mi je že primerilo, da sem se motil
in kar je še huje, da sem imel prav, pa da
drugim nisem mogel dati zaupanja v svoje
ideje. V opravičenje pa bi mogel navesti, da
ni znanosti, ki bi v večji meri temeljila na
domnevah, nego je politična znanost; da ni zna-
nosti, koje proračuni bi bill bolj v nevarnosti,
da jih prekriža nepričakovan dogodek, da, naj-
lahnejši vetrič. Glej: Če bi sigurnost pogleda,
trdnost v uresničenju in pravilnost v dispoziciji
zadostovale, da si priboriš uspeh, bi Cezar
Borgia brez dvoma bil ustanovil italijansko
državo in zagotovil našo bododročnost . . .

(Gobineau, La Renaissance).

Ni slučaj, da polaga Gobineau te besede v usta prvemu teore-
tiku moderne državne vede, velikemu Machiavelliju, ki je ravno tako
ustanovitelj politične znanosti, kakor imajo druge znanosti svoje

Literatura:

Friedrich Naumann — Mitteleuropa.

Dr. Karl Renner — Österreichs Erneuerung, I, II, III.

Prof. Dr. Julius Wolf — Ein deutsch-österreich.-ungar. Zollverband.

*Eug. von Philippovich — Ein Wirtschafts- und Zollverband zwischen
Deutschland und Österr.-Ungarn.*

Dr. Franz Haushalter — Deutsch-österreichische Zolleinigung.

*Karl Diehl — Zur Frage eines Zollbündnisses zwischen Deutschland
und Österreich-Ungarn.*

*J. Jastrow — Die Mitteleuropäische Zollannäherung und die Meist-
begünstigung.*

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril *Duško Pravič*

»ustanovitelje«, — mislece, ki so prej ali slej prvi zastavili vprašanje in našli nanje odgovor z metodo in glede onega, kar tvori jedro njihovega predmeta. Besede, ki mu jih polaga v usta, so, kakor da jih je govoril Faust.

Vsako znanstveno vprašanje je vprašanje po golem dejstvu. Jeli Srednja Evropa golo dejstvo?

»Srednja Evropa« je ideja ali bolje, je značnica mnogih idej. Te vse skupaj niso nič več, pa tudi nič manj, nego misel, da se morata Avstro-ogrška monarhija in Nemčija zblížati gospodarsko. Ali samo gospodarsko? Tu gredo misli že daleč narazen, kajti cela vrsta politikov se ogreva za dalekosežno zblížanje preko samogospodarskega. Tako n. pr. govori in piše Julius Wolf, ki je že mnogo let pred vojno vodil društvo »Avstrijsko - nemško (srednjeevropsko) gospodarsko zvezo«, za pravcato carinsko zvezo, drugi so za carinsko zajednico (Zollverein; angleška in francoska terminologija sta si ta terminus prisvojili in govorita o »Zollverein«); v. Philippovich zahteva carinsko zvezo, drugi so zopet za carinsko »zblížanje«, Friedrich Naumann pa, glavni ali vsaj najbolj znani tvorec srednjeevropskega združenja — in vsekakor z nemške strani najuniverzalnejši med vsemi, ki so si prisvojili to idejo — se nikakor ne zadovoljuje samo s carinstvom, nego stremi k celoti in hoče obdati svojo jedinstveno »Srednjo Evropo« s solid-

Dr. Hermann Schuhmacher — Meistbegünstigung und Zollunterscheidung.

Dr. Alfred Gürtler — Österr.-Ungarn ein Schema für Mitteleuropa. — Unsere Handelsbilanz 1909—1913 in systematischer Warengruppierung.

— Österr.-Ung. und des deutschen Reiches Anteil am Welthandel.

Friedrich Naumann — Bulgarien und Mitteleuropa.

J. Jastrow — Handelspolitik (Textbücher, I).

Dr. H. Sieveking — Auswärtige Handelspolitik.

Dr. Rudolf Sieghart — Zolltrennung und Zolleinheit. Geschichte der Zwischenzolllinie zw. Österr.-u. Ungarn.

passim: Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 1911/12; Handbuch der Politik 1913.

Beleške iz novin in revij:

Süddeutsche Monatshefte, Jahrbuch f. Nationalökonomie u. Statistik; Dorn Volkswirtschaft. Zeitschrift; Berl. Tageblatt, Frankfurter Zeitg.; Narodni Listy; Neue freie Presse; Slovenski Narod.

nim in zlasti trajnim »strelskim jarkom«, ki naj bi, nov limes romanus, i v miru branil domovino na iztok in zapad. Obdano od tega jarka naj živi v bodoči evropski deželi sredine ljudstvo, ki govori sicer poleg nemščine še nekaj drugih dopuščenih jezikov, a čuti z jednim srcem, misli z jedno glavo in zadostuje gospodarski avtarkično sebi samemu. »Naj nas le sovražijo, da se nas le boje«.

Velika večina idejnih »Srednjeevropejcev« je Naumannove konfesije. Dissidentov, ki se pečajo le z gospodarsko, zlasti carinsko zvezo, je nekaj. Socialni demokrati, ki vidijo kakor Renner istotako v trajni zvezi Avstrije z Nemčijo garancijo velike, bogate in srečne evropske sredine, se ogrevajo za velikopotezno skupno prometno politiko, za zgrajenje kanalov med velikimi skupnimi rekami, za dopolnjenje železniškega omrežja, za medsebojne dalekosežne carinske olajšave s tendenco k svetovni carinski svobodi, — zlasti se torej socialni demokrati ogrevajo za takšno obširno Srednjo Evropo brez »jarka«. Renner se precej približuje Naumannu, četudi izhaja od druge ideje in se zato ostro obrača proti vsenemštvu, ki vidi v Naumannu svojega ideologa. Vsenemštvo pozablja pri tem, da Naumann ni Grossdeutscher v zmislu 1848, prej Alldeutscher v zmislu avstrijsko-nemškega radikalizma, gotovo državnonemški patriot-imperialist, kateremu je naša država samo sredstvo za njegov smoter, »Veliko Nemčijo«.

Naumann omenja v svoji »Mitteleuropa« glede nas Nemce, češ, da se mi pač ne borimo niti za bodočnost nemške rase niti države, nego jedino le za Avstrijo in zase —, da nas torej treba zato upreči pred njegov voz, ker imamo baš sedaj podobne interese obrambe in obstanka. Naumannov pomislek izvira pač manj iz srca ali čuta pravičnosti, temveč iz taktičnih pomislekov, torej iz političnega razuma.

Za nas je vprašanje ipso facto drugačno, nego za Naumanna, ki je iz Nemčije. Naj — naravno — merimo vprašanje tudi po merilu svetovne vojne, torej po svetovnem merilu, je izhodišče drugo za Naumanna in drugo za nas. On je Nemec, mi pa smo I. Avstrijci

in 2. Slovenci. Za nas je torej poleg vprašanja, je li Srednja Evropa potrebna, še vprašanje, kdo naj tvori Srednjo Evropo? Ne glede na to imamo izbiro med SE Naumannovo (avtarkična dežela sredine, obdana z jarkom), med SE Rennerjevo (skoraj avtarkičen stvor izredno demokratičnih, izredno umno upravljanih, vseskozi reformnih industrijskih držav, ki skupno gospodarita, proizvajata, trgujeta, kupujeta, se branita in izpopolnjujeta) ter med nekaterimi manjšimi koncepti, neglede na vse to... — si mislimo morda tudi lahko sami, kakšna naj bi bila ta bodoča zgradba, s posebnim ozirom na tisti kotic, ki bo odkazan nam. Ni nam vsejedno, ali smo bližje gorki peči ali pa mrzlim stopnjicam, kjer vleče.

Najbolje bo, če si zastavimo vprašanje tako-le: Kako si mislimo svoje življenje po vojni?

Če pregledujem avstrijsko in nemško novinarstvo z vsemi oficialnimi izjavami vred in se zlasti zanimam za ono vsenemško smer, ki se je tako navdušeno priglasila k Naumannu, vendar ne najdem nikjer več njegove ideje o strelskem jarku. Nasprotno! Vsi odklanjajo z največjim ogorčenjem sklepe pariške konference in drugih gospodarsko-političnih konferenc entente in se izrekajo pri tem za obnovo mednarodnih (boljši terminus: meddržavnih) stikov v najširšem pomenu besede. Zlasti se izrekajo vsi za brzo obnovitev mednarodnih, meddržavnih trgovinskih zvez. Da, namen vojne je celo, da si priborimo »svobodno morje«, »svobodni trg«, »odprta vrata«, torej že sami načeloma zavračamo vojno po vojni ali celo strelski jarek v bodoči mirni dobi. Naš in še bolj vojni smoter Nemčije je svobodni trgovski razvoj v stiku s celim svetom. Vsa izvajanja o tej točki se krijejo. Saj je pa tudi vsem jasno, da moramo po vojni graditi in popravljati ter postati zopet ljudje, ki smatrajo kulturo na vsej zemeljski obli za skupen zaklad, ki zaupajo drug drugemu v dobri veri in občujejo med seboj na tej podlagi.

Za novo dograjeno mirovno gospodarstvo je seveda mero-dajno trajanje vojne, njen izid, mirovni pogoji. To je še vse v bodočnosti. Toda toliko se že kažejo obrisi bodočega gospodarstva, da moramo predvsem zopet vzpostaviti meddržavno svetovno trgovino. Za Nemčijo in Avstrijo je to življenska potreba že radi popravila naše trgovske in plačilne bilance, ki mora v zopetni svetovni trgovini povzdigniti našo valuto na zlato veljavo. Mislim zato, da je trgovski namen entente — ali pa tudi Naumanna in njegovih pri-

stašev —, da bi se nadaljevala vojna po vojni, ničev tisti hip, ko se izkaže, da ostanejo države nerazrušene, nerazdeljene, torej ko se izkaže, da v tej vojni ni drugih političnih premagancev razven Anglije, koje pomorski monopol je zlomljen, ki se pa zato ujedini v Greater Britain. Tisti hip se vsi nameravani kitajski zidovi zrušijo v nič pred silo na novo dopuščenega svetovnega prometa samega. Gotovo je, da bodo po vojni vsi narodi potrebovali drug drugega in da ne bo odveč fizična ali moralna sila nikogar izmed nas. Pričeli bomo z delom vsak pri sebi, a našli se bomo na neki srednji črti, ker bomo tekom bodočega razvoja navezani drug na drugega in vsi na mednarodno menjavo blaga za blago. Mednarodna menjava bo po vojni zopet oživela, četudi morda še le po prehodni dobi, in bo zahtevala od nas vseh, od vsakega posameznega naroda, največjih naporov. Poklicani so industrijalci, producenti, država; pri nas Slovencih pred vsem in najbolj za druge, potem pa trgovsko in obrtno šolstvo in tehnična izobrazba. Geslo bo: Kdor prej pride, prej melje, in pa: Slabi s pota pred močnim.

Vprašanje izida svetovne vojne je, v kateri smeri se bo gibala ta mednarodna menjava blaga in kedaj se je bomo udeležili, t. j. ali bo prehodna doba iz vojnega v mirovno gospodarstvo dolga ali kratka. Poleg tega bo pa tudi odvisno od nas samih, ne le od duha, ki bo vladal v narodu, od moči, ki nas bodo regenerirale, marveč tudi v veliki meri od smeri in vodstva države.

To vodstvo ima polno nalogo, ki jih diktira nova doba stari državnici tvorbi.

Gotovo je pa to: Avstrija je 30. junija 1916. imela 36.027·8 milijonov kron državnega dolga in potrebuje za ta dolg letno 1478 mil. kron obresti (brez »ogrskega bloka« v kapitalu in obrestih). Za kritje takšne orjaške svote, ki še znatno narašča, treba novih državnih dohodkov. In gotovo je tudi to: Po vojni morajo naši narodi dobiti najprej hrane zase (mesa, žita) in sirovin za produciranje ter to vse uvažati, ker ne producirajo doma dovolj, in za to morajo izvažati polovične in cele produkte, t. j. si pridobimo trg, da pride plačilna bilanca v ravnotežje.

Vprašanje o bodočem gospodarstvu je torej dvojno: Organizacija dela v narodu, v državi sami, recimo torej notranje gospodarstvo; in zunanje gospodarstvo, t. j. gospodarsko razmerje države napram drugim državam, vprašanje politike uvoza in izvoza, torej carinske politike.

Od tod zanimanje za bodoče carinstvo države, za novo carinsko ureditev. Pomislimo samo, kakšna bi bila v mirni dobi ta ureditev v l. 1917., v »trgovsko-političnem kometnem letu«, v katerem bi bile potekle vse trgovinske pogodbe, ki jih je vojna prekinila s silo, in da bo treba urediti celi kompleks vprašanj v tem zmislu, da bomo imeli vključno ogromnih vojnih dolgov vsi dovolj jela in zaslužka.

Oglejmo si meddržavno trgovinsko politiko do vojne. Anglija je po padcu kontinentalnega zavora in po Trafalgarju zagospodovala svetovnim morjem in zajedno izprevidela, da prihaja nova doba. Prehod od merkantilizma v liberalizem je zvezan s slavnim imenom Adama Smitha. Zgodovinskega pomena je borba Anticornlawleague proti žitni carini, dokler je Peel ne odpravi 1846. Gladstone odpravi vse druge tarife l. 1860 in Anglija, industrijalna država par excellence, postane in ostane do sedanje vojne glavni predstavnik carinsko svobodne trgovine. Balfour in Chamberlain sta se v zadnji dobi jela truditi za prohibition ali vsaj protection, za nov zaščitni tarif z odlikujočo carino (— Vorzugszoll) za zaveznike ali dominions. To misel je pri Angležih uresničila via facti svetovna vojna. Anglija je danes jednota gospodarsko med seboj zvezanih dežel, ki prepregajo vso zemeljsko oblo in tvorijo na zunaj carinsko jednoto. Če tudi še ne poznamo natančnejšega ustroja te jednote, moramo vendar ž njim računati. Joe Chamberlain je zmagal, ker je za Anglijo hotel to, kar je delal že ves svet: Visoko zaščitno carino, ki jo spremlja narodni šovinizem. Angleški majhni kmet, čegar žita samo industrijalna carina ne ščiti, — s tem le ni izgubil; načelo, da ostani žitni trg vključno visokemu zaščitništvu odprt svobodni svetovni trgovini, celo koristi majhnemu kmetu. Ogromno naraščajoče prebivalstvo je navezano na uvoz žita, ki je vsled dolgega prekmorskega transporta dražje, kmet proda svoje blago z lahkoto za ugodno ceno in se ob zvišani sprejemljivosti trga intenzivno peča z živinorejo, torej z ono stroko kmetijstva, kjer ima majhni kmet nepoporečno prednost pred veleobratom.

Francija je s kratko izjemo pod Napoleonom III. od Colberta do današnjih dni visokozaščitniška. Za Rusijo je zaščitna carina za industrijo življenska potreba, ker jej jo sicer tuja industrija uduši, Amerika je tako ogromno tržišče, da si je hoče ameriška industrija vsekakor ohraniti z visoko zaščito.

Nemčija se je obdala z visokim zaščitnim zidom kmalu po 1870. Ne majhni kmet, nego polabski veleposestnik se je zbal tuje tekme, odtod visoka nemška žitna carina, in težka industrija porenska in saška je izpočetka potrebovala zaščite pred tujo konkurenco v pravem pomenu besede, kesneje pa za dumping, to je za ono trgovanje, ko dovoljuje zaščita industriji, da ima monopol nad celim domačim trgom, kateremu diktira visoke cene, da tem lažje konkurira izven države z nizkimi cenami proti tujim industrijam. Zato so n. pr. Angleži kupovali pred vojno nemške in avstrijske izdelke železne industrije (polfabrikate) ceneje, in sicer za celih 25 do 30% ceneje, nego smo jih kupovali mi sami! S tem načinom visokega protekcionizma pa se je nemški težki industriji posrečilo ogrožati angleško industrijo, ki ni imela carinske zaščite, doma v Angliji sami in v Kanadi (do kanadskega odlikovanja), v Avstraliji in Kini, da celo domače industrije v Rusiji, Franciji, Avstriji in Italiji vkljub tamošnji zaščiti.

Svobodno trgovino z Nemčijo je zlasti želela Avstrija po 1870. Že takrat se je pričelo v Avstriji rešno nacionalistično nemško gibanje za SE; znani sociolog Schäffle in drugi so v tej dobi zagovarjali program, ki danes nikakor ni nov, ni niti iznajdba velikih duhov, niti diktat železne dobe, marveč produkt državnopolitične smeri, pričete od Brucka že 1848. Bismarcku pa ni bilo do takšne zveze, ki bi šla preko »ideala«. Prej mora pruska industrija postati mogočnejša in nacionalnejša. Potem še le pride na tej podlagi njena internacionalna, svetovna sila. Ogrski veleposestniki so takrat izgubili svoj izvoz v Nemčijo. Zato je 1878 izdala Avstrija visok zaščitni tarif, ko so se ogrski veleposestniki zvezali z našo mlado industrijo, ki je postala pod to zaščito tako krepka, da smo se ž njo nahajali pred vojno sredi brzega prehoda iz agrarne države v industrijalno. Razmerje med Nemčijo in Avstrijo je pred vojno bilo gospodarski v znamenju Caprivijevih »srednjeevropskih« trgovinskih pogodb. V decembru 1891 je Caprivi sklenil trgovske pogodbe z Avstro-Ogrsko, Italijo, Belgijo in Švico. V njih je znižal žitno carino

od 5 Mk na 3.50 Mk za q. Po ostri carinski borbi 1894 je sklenil pogodbo tudi z Rusijo, ki je postala deležna istega znižanega tarifa. Nemčiji je namreč del domače žitne produkcije (pšenice) jel prihajati premajhen. Vkljub temu je pa z ozirom na visoki import, ki je začel ogrožati polabske veleposestnike, Nemčija 1902. zvišala žitno carino in sicer je nastavila minimalni tarif 5.50 Mk za pšenico, 5 za rž in oves, 4 za ječmen. Na to so zvišale svoje postavke tudi druge države in s polno paro so zavozile evropske države v visoko ščitenje vsega. V Angliji je stališče svobodne trgovine postajalo od dne do dne težavnejše, dokler ni mednarodne trgovinske napetosti, ki je spremljala politično, pretrgala vojna. Visoka zaščita nam je prinesla draginjo. Žito je bilo drago, industrija je izvrševala dumping. Zaslužila sta ogrski in češki veleposestnik, zaslužili so rudniki, plavži in velike banke. Majhni kmet, ki mu lastna žitna produkcija ne zadošča in ki mora poleg nedostajajočega žita kupovati gnojila in industrijske izdelke, je pod to visoko zaščito trpel. Nemški alpski kmet istotako, kakor majhni češki, poljski in jugoslovanski poljedelec in obrtnik. Sredi prehoda iz agrarne v industrijalno državo smo se ustavili v polovičarstvu, pričeli smo »oskrbovati« majhno obrt in rokodelstvo, a baš visoko zaščitništvo je s svojo draginjo povzročilo, da se naš majhni kmet in obrtnik nista mogla industrijalizirati, preiti k intenzivnejšemu obratu s pomočjo strojev, v strokovni, združni in občinski organizaciji.

Toda visoka zaščita ni bila škodljiva sama ob sebi, nego zato, ker je prekoračila svoje meje in se s tem izpremenila iz dobrega v zlo. Doba 1890—1914 je doba imperializma. Velike države se branijo z zaščitništvom pred industrijami drugih držav, same se pa skušajo kolikor možno razširiti, bolje, razširiti svoj trg. V Angliji se zavzema Chamberlain za protectionism, v Avstraliji Hughes, v Ameriki Taft in Wilson, istotako Rusija, Francija, Italija, Nemčija. Tem nasprotstvom sekundira avstrijsko - rusko nasprotje radi Balkana. Veliko trgovsko nasprotje držav, obdanih s carinskim oklepom in vojaškim orožjem, jame motiti svetovni mir. Vedno bolj dele nasprotja države v dva tabora, ki se končno 1914 udarita in potegneŕta ves svet s seboj v vrtinec.

Baš tega vzroka, kako in zakaj sta nastali dve veliki evropski bojni zvezi, naša pod vodstvom Nemčije in nasprotna pod vodstvom Anglije, ne smemo nikdar pozabiti. Kajti dokler ostanemo vsi v smeri

pretiranega (neupravičenega) visokega ščitenja, — tudi po vojni — dokler se nahajamo v borbi in iščemo zaveznikov, tako dolgo ostane ta dva tabora trajna in trajno sovražna. Sila je zvarila nas in one in če nadaljujemo vojno po vojni, bo ta vojna ustvarila dve trajni skupini, SE, kakor je ta zveza danes, in Entento z Ameriko, kakršna je ta skupina danes (v principu). Potem moramo podrediti gospodarstvo, industrije in carinstvo posamnih držav temu naddržavnemu smotru velike zveze. Če imamo vojno po vojni, nehamo biti Avstrijci, Nemci itd., ampak postanemo Srednjeevropejci od Hamburga do Bagdada, nasprotniki pa obsegajo ves ostali svet, ki se tako razdeli na dve bojni polobli.

Poglejmo sklepe pariške gospodarske konference Entente, ki je te sklepe na poznejših konferencah popolnila. Ti sklepi so:

1. **Pravila za dobo vojne.** Zavezniki prepovedujejo vsem svojim državljanom trgovati s prebivalstvom sovražnih držav, z državljani teh držav, naj bodo kjerkoli, in s posamnimi družbami in podjetji, podvrženimi sovražnemu vplivu. Zavezniki zabranjajo blagu, prihajajočemu iz sovražnih držav, dostop preko mej in bodo izpopolnili ukrepe proti preskrbi sovražnika z živili s tem, da zenočijo sezname zabranjenega blaga.

2. **Prehodna pravila za novo ureditev.** Ker je vojna uničila vse sklenjene trgovske pogodbe med zaveznimi in sovražnimi silami, so se zavezniki sporazumeli, da odrečejo sovražniku klavzulo carinske ugodnosti za celo vrsto let v naprej, da si pa zagotovijo za vso to dobo nadomestna tržišča v vsaki možni izmeri in istotako drug za drugega izrabljanje svojih prirodnih pomožnih virov. Zavezniki sklenejo nadalje, da določijo dobo, v kateri bo trgovina s sedanjim sovražnikom podvržena posebnim določbam in prepovedujejo končno, da bi katerikoli državljan sovražne države izvrševal na njihovem ozemlju kakšno industrijo, ki bi služila oboženi brambi države.

3. **Trajna pravila za bodočo mirovno dobo.** Zavezniki poskrbe takoj, da bo ukrenjeno vse, da se oprostite vsake odvisnosti od sovražnih držav. Kolikor gre za sirovine in izdelke, potrebne za normalni razvoj njihovega gospodarstva, se bodo trudili povečati produkcijo svojih dežel in ukreniti vse, kar bo olajšalo medsebojno menjavo svojih izdelkov, zajedno pa se poslužili vseh carinskih in drugih sredstev, da se ubranijo vsiljivosti sovražnika.

Končno bodo pripravili skupen sistem izenočene zakonodaje na patente, tvorniške znake, brambo slovstvene in umetniške lastnine itd.«

To je ista vojna po vojni, isti strelski jarek, kakor si ga je z naše strani mislil Naumann in za njim toliko drugih, ki urejajo svoje gospodarstvo brez ozira nanj in le iz političnih programov.

Toda uvodoma smo izrazili svoje prepričanje, da pokoplje mirovna pogodba takšno pogubno vojno po vojni, zasuje strelske jarke in poruši nameravani kitajski zid. Za svetovno človeštvo ni večje nesreče, nego takšno polovičarstvo. Ali trajaj vojna, dokler podleže jeden ali pa se po vojni tabora razpustita in si uredijo vsi udeleženci svoje razmere vsak zase v medsebojnem svobodnem in v z a j e m - n e m razvoju. Tertium non datur ali pa se spoprimejo iznova za nekaj let. Tega si pa ne želimo. Radi bi živeli in gospodarili v miru, torej brez onega velikega imperializma, marveč v ravnotežju. Ohranitev tega novega svetovnega ravnotežja bo po našem mnenju značnica svetovne politike po vojni. Na mesto pokojnega evropskega koncerta stopi svetovni koncert.

II.

Povrnimo se k svoji širši domovini.

Ko odložimo orožje, bo naša prva skrb, da si preskrbimo svoj »vsakdanji kruh« brzo in brez nepotrebnih omejitev. Potreba bo imperativna, torej nam ne bo preostalo nič drugega, nego uvažati živila; dovolj draga bodo že radi dolgega prekomorskega transporta, zato bi pač ne bilo misliti, da si jih bomo še sami podražili, ko zopet zgradimo svoje meje svobodnemu uvozu žita, tem manj, ker ne bo mogla domača produkcija najbrže nikdar več pokriti potrebe z lastnim produktom in ker bo cena tega domačega produkta dovolj visoka, da je še dražji tuj uvoz ne bo mogel potiskati. Sicer pa po vojni ni prvo vprašanje, koliko naj zaslužijo ogrski, nemški in češki veleposestniki, nego kako se izboljšaj način življenja široki masi, ki jo tvorimo vsi srednji sloji s trgovci vred, obrtniki, svobodni poklici, vsi uradniki, kmetje in delavci, torej 86% avstrijskega prebivalstva. Če hoče Avstrija zopet ozeleneti, mora njena gospodarska politika po vojni postati demokratična, in sicer zavestno. To vkljub temu, da si moramo v kritje ogromnega državnega dolga najti novih državnih dohodkov. Samo novi davki tu nikakor ne bodo zadoščali, niti direktni, niti indirektni, ki zmanjšujejo standard of life, nego tu

treba premembe v sistemu. Značnica je: Industrijalizacija države. Predpogoj zanjo: Prehrana mase, torej cenen kruh. Žitno carino je odpravila vojna. Naj se nam ne povrne nikdar več! Če bi se nam pa že povrnila zaradi Ogrske, mora to zlo biti čim najmanjše.

Ko je masa sita, je zmožna kupovati razven hrane še druge predmete, potrebščine bodisi vsakdanje, bodisi nedeljske. Čim manj skupnega dohodka porabimo za golo hrano, tem večji del dohodka preostane za nakupovanje drugega blaga. Avtrijska masa mora zopet postati kupovalka ali: »naši industriji se mora zopet odpreti notranji trg«. Čim se to zgodi, in zopetna uvedba žitne carine to ali prepreči, ali vsaj zelo zadrži, — si naša industrija zopet opomore. — Da si naj le opomore, temu menda ne oporeka nikdo. Toda ne več kot zaveznica agrarstva (ki ni istovetno s kmetijstvom!) in zato ne več z dumpingom na naš rovaš, nego le toliko ščitena proti tuji konkurenci, kolikor je te zaščite potrebna in vredna. Baš pri ureditvi carinstva se morajo odgovorni politiki zavedati ogromnega pomena v z g o j n e z a š č i t e.

Gotovo je, da moramo po vojni uvažati samo za prežvljenje svojih mas ogromne množine živil, ki nas bodo i brez carine stale milijardne svote. Saj pomeni vojna rapidno padanje svetovne tonaže, torej počasnejši in dražji prekomorski promet; isto velja vsled velike obrabe za itak že prej zelo dragi železniški transport. Poleg tega nas pa čakajo še drugi ogromni izdatki. Graditi treba železnice in ladje, popraviti vse, kar je obrabljenega, nadomestiti dosedanje izgubo. Ni je rodbine, ki ne bi čakala na to, da se po vojni založi na novo s takšnim ali drugim blagom od volnene nogavice, rute in čevlja do najfinejšega predmeta. Vse industrije, železna, tekstilna, lesna, popirna, kemična itd., itd. bodo požirale ogromne množine sirovin, kojih večji del bomo uvažali. Pred vojno smo izdali za uvoz teh sirovin do 800 mil. kron, po vojni morda $1\frac{1}{2}$ do 2 milijardi plus cno podraženje, ki nastane, ker ne bo mo kupovali samo mi, nego vsi vojujoči, t. j. skoraj ves svet. Čakajo nas torej izdatki za ogromni državni dolg, za hrano, za sirovine. Ti izdatki so že tako veliki in tako občutni za sleherno posamezno osebo, da bi vsaka, zlasti pa visoka carina na žito in pa pretirano visoka, ne vzgojna carina na nekatere industrijske predmete (ki jih kupuje masa) bila brezvesten poizkus naprtiti nam šibo božjo, ki nam jo je prinesla vojna, za celo doglo vrsto let in vreči naš standard of life nazaj morda na dobo tridesetletne vojne.

Kaj pa naj odtehta one velike trostroke izdatke, ki nas čakajo, za davke, vsakdanji kruh in sirovine?

Dvignjenje gospodarstva, torej racionalna produkcija. Poljedelstvo se mora industrijalizirati, gospodariti treba racionalno in s stroji; isto velja za rokodelstvo, ki mora v svoji stari obliki izginiti; in industrija mora postati velika ter si pridobiti odjemalce, t. j. prodajni trg.

Prodajni trg avstrijske industrije? To je predvsem notranji trg, ki mora postati boljši kupovalec, zlasti, če ga oprostimo žitne carine. Toda notranji trg veliki industriji ne zadostuje, če ni tako ogromen, kakor ameriški; mora si pridobiti zunanjega in sicer tam, kjer mu je najbolj priročen, kjer je najmanj nevarnosti izgube, tudi geografsko najbližji. To je pa za nas Balkan.

Predno se bavimo ž njim, si oglejmo avstrijsko trgovsko bilanco.¹⁾ Trgovska bilanca države je račun državne trgovine; je statistično ugotovljenje, koliko blaga je šlo vsako leto iz države in v njo in koliko je narodno gospodarstvo države izdalo in prejelo za kupljene, oziroma prodane predmete. Našo trgovsko bilanco od 1891 do 1908 kaže naslednja tabela (v milijardah mark):

V letih :	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908
Uvoz v Avstrijo	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,28	1,39	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,99	2,13	2,04
Izvoz iz nje	1,3	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,37	1,6	1,7	1,6	1,6	1,8	1,8	1,9	2,02	2,09	2,0
Torej aktivna (+) oz. pasiv. (-) bilanca	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-

Ta tabela kaže, da je bila naša trgovska bilanca 1891—1906 (izvzemši samo leto 1898.) vseskozi aktivna, da smo torej v teh letih izvozili za več blaga, nego ga uvozili, da smo torej izdali za v inozemstvu kupljeno blago n. pr. 1900. eno milijardo in 400 milijonov mark (statistika je nemška), a v istem letu dobili od inozemstva za prodano mu svoje blago za eno milijardo in sedemsto milijonov mark, torej da smo to leto »zaslužili« 300 milijonov mark. Naša plačilna

1). Za leto 1912 sem poročal o njej v „Vedi“.

bilanca, denarna valuta in državni ter industrijski kredit sta se za toliko izboljšala in bila ugodna. Leta 1907. pa smo naenkrat pasivni za 400 milijonov kron.

Nadaljujmo dobo 1909. do 1913. (v tisočih kron):

	1909	1910	1911	1912	1913	1909—1913
A. Po sirovinah in izdelkih.						
Sirovine in odpadki	— 728.925	— 712.036	— 1.013.484	— 1.044.894	— 1.077.754	— 3.108.962
polovični izdelki	— 29.035	— 40.967	— 23.735	— 63.645	+ 28.892	— 2.858.149
celi izdelki	+ 330.507	+ 318.857	+ 249.812	+ 285.597	+ 411.958	+ 1.077.754
blago brez novcev in dragih kovin	— 427.463	— 434.246	— 787.407	— 822.942	— 636.904	— 3.108.962
novci in drage kovine	— 108.769	+ 37.829	+ 91.501	+ 158.593	+ 71.659	+ 1.077.754
blago vključno novce in drage kovine	— 536.232	— 396.417	— 695.906	— 664.349	— 565.245	— 2.858.149
B. Po produkcijskih razredih.						
Izdelki kmetijstva, gozdarstva in ribarstva	— 622.384	— 607.069	— 885.436	— 827.347	— 847.891	— 3.108.962
Izdel. rudarstva in plavžev	— 192.373	— 191.057	— 234.201	— 348.468	— 369.758	— 1.077.754
Izdelki industrij	+ 387.294	+ 303.880	+ 332.230	+ 397.873	+ 580.745	+ 1.077.754
Izdelki brez novcev in dragih kovin	— 427.463	— 434.246	— 787.407	— 822.942	— 636.904	— 3.108.962
novci in drage kovine	— 108.769	+ 37.829	+ 91.501	+ 158.593	+ 71.659	+ 1.077.754
izdelki sploh	— 536.232	— 396.417	— 695.906	— 664.349	— 565.245	— 2.858.149

Od leta 1909. dalje smo vsako leto pasivni za pol milijarde kron; za toliko smo v inozemstvu kupili več blaga, nego ga prodali v inozemstvo. Samoobsebi še to ni nič hudega, če bi uvoz pomenil rast industrije, saj sta tudi Anglija in Nemčija pasivni, merkantilistična Rusija je aktivna. Toda hudo je, da je v tisti dobi, ko kupujemo za toliko več v inozemstvu, nego prodamo, p a d e l i n p a d a skupna svota našega izvoza industrijalnih izdelkov. Natančnejši pogled na zgorajšnje tabelo nam pove, kaj kupujemo in kaj prodajamo. Pasivni smo v sirovinah, ki jih uvažamo za ogromne svote. Mleko, mast, kavo, južno sadje, žito, olja, semena, vegetabilna vlakna, barvila, druge sirovine za tkanje, premog, rude, zemlje in druge mineralije; polfabrikati so zmerno pasivni, izmed celih fabrikatov povzročajo aktivnost sladkor, pivo, tekstilne industrije, konfekcija, les, usnje, mineralna olja, steklarstvo, lončarstvo in kovinasto blago, izvzemši železo; v železarstvu smo tudi pri celih fabrikatih pasivni, zlasti pa pri strojih, vozilih, instrumentih, potem v izdelkih iz dragih kovin, v knjigarstvu in tiskarstvu. Vidimo torej, katera industrija že ima zunanji trg in katera nima niti celega notranjega. — Večino teh predmetov bomo po vojni rabili sami in zajedno hoteli pridobiti zunanji in notranji trg. Naša trgovska bilanca bi sicer imela 4 do 5 milijard pasiv, kar se ne sme zgoditi, ne da bi si naša industrija opomogla.

Tu pomaga samo jedno, in ponovimo: Masa ljudstva mora dobiti dela in jela in industrija se mora razviti in dobiti tržišče, da plača ogromni uvoz sirovin z ogromnim izvozom polovičnih in celih fabrikatov in da si pridobi tudi takšne stroke, kjer je doslej hodila za industrijami drugih, bolj razvitih narodov, starejših industrijalnih držav. Naša mlada industrija rabi zraka.

Če bi bilo namesto vojne nastopilo — oj utopije! — splošno pomirjenje narodov, in če bi se modernizirala državna uprava, kaj bi bil razvoj avstrijske industrije? Z odpravo ali vsaj znižanjem carine na poljedelske produkte — baš pred vojno se je pričelo širiti nasprotje proti žitni carini v meščanstvu — bi se potrojila skupna moč notranjega trga in bi se znižale tudi cene za polfabrikate (težka železna industrija), katerih zaščitna carina bi bila postala zmernejša. Nemški in avstrijski celi in polovični fabrikati pa bi si zajedno ostali (ne postali) največji konkurentje na Balkanu, v Rusiji in Mali Aziji.

Po vojni razvoj ne bo mnogo drugačen, deloma bo še pospešen. Notranjega trga ni, zato se mora še le ustvariti s cenenimi živili, industrija pa si mora priboriti notranji in zunanji trg in takorekoč obrniti dumping: Prodati doma za zmerno ceno, zato pa uživati toliko zaščito proti močnejšemu konkurentu, da si proti njemu monopolizira notranji trg in zajedno lahko konkurira na zunanjem. Tista industrija, ki je potrebna zaščite, jo mora dobiti, za polrazvito industrijo se pa carina zniža, a obdrži v tisti meri, kakor je potrebna. In kaj je zunanji trg za Avstrijo? Zopet in zopet: Balkan, Turčija, Mala Azija . . ., morda še kdo drugi.

Kdo neki?

Povrniti se moramo k svojemu prvotnemu pomisleku: Ali se naj nadaljuje po vojni »vojna v miru«? Videli smo, da se vsi borimo v svojih oficialno izraženih vojnih ciljih za »odprta vrata« in da se zgražamo nad sklepi pariške gospodarske konference. Preskočimo torej prehodno dobo, ko se prične restavracija po vojni in ko se bo vršila počasi, dokler se nekega dne ne zavemo, da nas je nova doba morda le naučila ekonomično misliti, intenzivno delati in izrabljati vsako mrvico časa, blaga in sile ter porabljati vsako priliko. Takrat bomo videli, da smo se razvili že preko one stopinje, na kateri smo bili pred vojno. Takrat smo pa že tudi v sredi nove tekme, ki se bo vršila v znamenju večje ali manjše vrednosti in cene blaga, torej cene sirovin, proizvodjanja, transporta in vmesne trgovine. Ali bomo takrat vsi skupaj svobodno trgovali, brez carine, ali bomo zopet sredi velikih novih vojaških priprav, entent ali zvez? Prvo ni verjetno radi zaščitniškega duha časa, saj v sredi med zaščitniki sami ne moremo biti svobodnjaki, četudi je to zaščitništvo s to vojno prekoračilo svoj vrhunec in se bliža k novi zmernejši obliki. Nova vojna pa tudi ni verjetna, če pokaže sedanja, da ni premagancev

Zato ne preostaja nič drugega, nego v novem delu nova tekma vseh, iskanje novih trgov brez državnopolitičnega ozadja. »Odprta vrata in svobodna pot« pomenita torej za Nemčijo, ki se je doslej morala boriti na svetovnem trgu, da svobodno pristopi na ta trg — za nas pa pomenita, da bo končno odkazan Balkan nam samim.

Dobro je zopet nekoliko statistike.

V letih	Nemški del celot. uvoza v Avstrijo	Nemški del celot. avstrijsk. izvoza	V letih	Delež Avstrije na izvozu iz Nemčije	Delež Avstrije na uvozu v Nemčijo
1899	37·2 0/0	52·8 0/0	1899	12·6 0/0	10·7 0/0
1900	37·5 „	52·3 „	1900	12·2 „	10·5 „
1901	38·4 „	51·9 „	1901	12·5 „	10·5 „
1902	37·9 „	51·7 „	1902	12·4 „	11·1 „
1903	37·2 „	51·2 „	1903	12·1 „	10·1 „
1904	37·4 „	49·7 „	1904	11·1 „	10·6 „
1905	37·5 „	49·7 „	1905	10·6 „	10·1 „
1906	38·7 „	47·6 „	1906	10·1 „	10·2 „
1907	39·2 „	47·9 „	1907	9·3 „	10·5 „
1908	41·4 „	46·4 „	1908	9·8 „	11·5 „
1909	38·9 „	45·1 „	1909	8·8 „	11·6 „
1910	40·5 „	43·9 „	1910	8·5 „	11·0 „
1911	39·6 „	43·3 „	1911	7·6 „	11·3 „
1912	39·6 „	44·4 „	1912	7·8 „	11·6 „
1913	40·1 „	43·9 „	1913	7·7 „	11·9 „
	Ta del počasi raste	Ta del precejbrzo pada		Pada.	Stalno.

Iz te tabele sklepa Gürtler, da je Nemčija naš najvažnejši nakupni vir in zajedno naš najvažnejši trg, da je nemški trg za nas na izjemnem stališču, da pa naša trgovina ne zavzema v nemški zunanji trgovini tistega izjemnega mesta, kakor ga zavzema nemška v naši. Toda ne smemo prezreti mesta, kaj smo uvažali in izvažali v Nemčijo in iz nje. Pred vsem je od 1899. do 1913. nemški uvoz v Avstrijo zrastel od 37 na 40% celega našega uvoza, naš izvoz v Nemčijo pa padel od 52 na 43% celega našega uvoza. Narobe pa je naš uvoz od 1899. do 1913. padel od 12 na 7% celega nemškega uvoza in naš uvoz iz Nemčije tvori konstantno 10% nemškega izvoza. To ne pomeni več, da ima nemška trgovina napram naši

»izjemno« stališče, to pomeni, da ona duši našo industrijo. Njen rastoči uvoz k nam so polfabrikati in oni celi fabrikati, kjer je naša industrija še le v povojih. To je industrija strojev, vozil, instrumentov, tiskarstva, itd. itd., izkratka, visoko kvalificiranih izdelkov; razen tega kupujemo v Nemčiji nekatere sirovine, kakor barvila, premog, rudo in... nekaj agrarnih predmetov, kakor rž. Mi pa dajemo Nemčiji tekstilne predmete, nekatere steklarske in lončarske ter minimalne postavke agrarnih sirovin, ki jih kupujemo potem od Nemčije nazaj, predelane v pol- in cele izdelke. Baš ta tabela, ki kaže Gürtlerju važnost naših medsebojnih stikov, kaže nam vzrok, zakaj so ti stiki za nas važni: Naši industriji gre za biti ali ne biti spričo dušeče premoči nemške industrije, ki nam vkljub zaščiti jemlje domači trg, zlasti za važno vejo celih fabrikatov (strojno industrijo), dočim naši polfabrikati (težka železna industrija) ne rabijo več tako visoke zaščite, kakor doslej.

Vzemimo še druga dejstva. V 52 ozemljih, kamor smo uvažali Nemci in Avstrijci, je nemški uvoz v 45 presegel avstrijskega in v osmih je avstrijski presegel nemškega.

Iz teh tabel razvidi Gürtler: 1.) Od leta do leta raste Nemčija kot liferant, 2.) od leta do leta pa kot kupec; Avstrija raste pa le od leta do leta kot kupec. Ali tudi kot liferant? Ne! Nemčija torej prodaja in kupuje vedno več, Avstrija kupuje in plačuje vedno več, ne da bi prodajala in zaslužila le podobno v isti meri. Primera za ras je torej neugodna ravno za to, ker je nemški del našega uvoza in izvoza tako velik, naš del nemškega uvoza in izvoza pa tako majhen. Ali z drugimi besedami: Nemčija je velika sita industrijska država, ki išče zunanjih trgov povsod in sili na naš notranji trg, ki postaja njen zunanji trg; Avstrija pa, za katero je življenska naloga po vojni, da si notranji trg brezpogojno ohrani in še dobi zunanjega, če se hoče izdatneje in brže industrijalizirati, ima svojega največjega nasprotnika v Nemčiji kot gospodarskem tekmeču.

Tem jasnejša nam postane ta trditev, če si ogledamo naš in nemški uvoz in izvoz na Balkan in iz njega.

1.

Celega uvoza v države v rubr. I. odpade v odstotkih:

V letih	na Nemčijo				na Avstrijo			
	1900	1905	1910	1913	1900	1905	1910	1913
v Bolgarijo	12·1	17·2	19·3	20·5	27·2	27·0	26·8	23·8
v Grčijo (brez Krete)	9·4	9·8	8·7	9·1	11·6	13·8	12·1	17·—
v Črno goro	0·25	0·2	16·2	17·4	11·3	9·5	8·9	7·8
v Rumunijo	25·7	27·1	33·7	34·1	31·9	28·5	23·9	22·7
v Srbijo	27·7 (izjema redno 15)	11·2	41·3	26·—	1·2	0·5	1·0	?
v Turčijo (evr. in azijsko)	1·6	4·2	9·2	12·8	19·7	20·8	18·9	17·5
na Kreto	5·4	6·8	7·2	?	13·1	12·8	17·9	?

Splošna slika: Nemški uvoz na Balkan raste, naš pada, in sicer precej brzo in stalno.

2.

Celega izvoza iz navedenih držav odpade v odstotkih:

V letih	na Avstrijo				na Nemčijo			
	1900	1905	1910	1913	1900	1905	1910	1913
iz Bolgarije	10·8	7·9	11·1	24·8	10·6	12·8	0·5	10·3
iz Grške	9·8	9·0	10·5	11·3	8·0	9·7	8·1	11·4
iz Črne gore	—	—	—	—	—	68·5	—	—

V letih	na Nemčijo				na Avstrijo			
	1900	1905	1910	1913	1900	1905	1910	1913
iz Rumunije	6·9	7·6	3·9	?	15·8	9·0	6·1	?
iz Srbije	5·9	2·9	22·2	24·8	85·1	90·2	18·2	28·5
Iz Turčije (cele)	2·1	6·3	5·9	?	9·0	10·9	10·0	?
iz Krete	6·0	—	6·7	—	14·1	14·0	14·5	—

Kaj nam pravi ta tabela?

Mi kupujemo na Balkanu več nego Nemčija in uvažamo tja manj nego ona. Razven tega pa še: Nemški izvoz na Balkan raste, naš pada.

Kako se strinjata ti dejstvi z nalogami, ki nas čakajo po vojni?

Ali velja vojni smoter »odprtih vrat« in »svobodnih cest« po vojni za to, da si opomoremo, ali da propademo?

Nečesa ne smemo pozabiti, kadar sledimo n. pr. zanosnim, vabljenim izvajanjem Rennerja o povzdigu naše industrije: Ali velja ta lepa perspektiva o novem »utemeljiteljstvu« (Gründerzeitalter), o novem povzdigu našega gospodarstva, samo za nas? Ali ne velja za vse države in ali geslo »Slabi s pota pred močnim« ni zelo neugodno za Avstrijo baš zato, ker je Nemčija naš jedini močni sosed, ki mu hočejo priznati gospodarske koncesije iz političnega prijateljstva in zavezništva?

Četudi v drugačnem zmislu, nego Gürtler, moramo vzklikniti tudi mi: Pri presojanju ideje Srednje Evrope in bodoče ureditve razmerja med Nemčijo in našo monarhijo moramo zelo razlikovati, kakšno je gospodarsko razmerje med obema državama med seboj in kakšno je njuno razmerje napram tretjim državam, sedaj morda sovražnim ali pa nevtralnim. Ta poslednja razlika pa izgine po vojni in to pozabljamo le preradi. Iz tega presojanja nam preostaneta dve načeli:

1.) Veliki del avstrijske industrije celih in polovičnih izdelkov nujno potrebuje uspešne zaščite proti nadmočni nemški industriji. (N. pr. Papirna, kemična, knjižna industrija; velik del tekstilne, bombažna; velik del mizarske; sirovo železo, česano vlakno (Kammgarn); šivalni stroji, dinamo- in elektromotorji ter stroji in strojni deli sploh; degtova barvila, svilena industrija, železo v drogih, zvež; večji del steklarstva, izvzemši jabolško industrijo; volнено klobučarstvo, konfekcija itd. id.).

2. Avstrijska industrija celih fabrikatov potrebuje zaščite proti vsaki konkurenci na Balkanu, zlasti pa proti nemški, ki nas izpodriva na tem za nas najvažnejšem trgu. Takšna uspešna zaščita obstoji v tranzitu.

Iz povedanega izhaja bodoče lice našega carinstva:

1. Zaščitno carinstvo za veliko večino celih in polovičnih izdelkov, znižana carina izključno le za ono industrijo, ki je pod prohibicijo izvrševala dumping, ki torej visoke prohibicije ne potrebuje;

2. Visok tranzit za blago, ki gre preko našega ozemlja na Balkan (zlasti ob izboljšanju in cenejših prometnih zvezah!).

3. Svoboden — ali, če zmaga Ogrska, vsaj zelo nizko obdačen uvoz sirovin in živil iz inozemstva k nam.

Poslednja točka se izpopolnjuje s prvimi tremi: Življenjska potreba za nas je zasiguranje balkanskega trga in zajedno uvoz sirovin, ravnotežje bilance, torej kupovanje sirovin in zanje izvažanje izgotovljenih izdelkov na najbližji trg, na katerem moramo imeti kolikor moči monopolno stališče.

III.

Nemčija je od nekdanj urejala iz političnih razlogov svoje gospodarstvo po tem, kakor je bilo njeno razmerje napram Avstriji. Od 1834. do 1866. sta bili obe državi združeni v carinski zajednici (Zollverein), ki je bila vseskozi prikrojena na svobodno trgovino. Nasprotje proti Avstriji je dajalo smer pruski politiki dobe 1850. in 1860. Ko se po 1870. ni posrečila pogodba z Avstrijo, so se Nemci 1879. obdali z visoko zaščitno carino. Caprivijeve pogodbe, prva med njimi z Avstrijo v decembru 1891., so pa zopet osvobodile Nemčijo iz osamljenosti in jej dale v roke sredstva za njen velikanski

razvoj v zadnjih 25. letih. Pred 70. ali 60. leti bi avstrijsko - nemška Srednja Evropa bila lahka naloga, ker bi se ta kompleks, — takrat še jednako ali sorodno razvit, — mogel obdati z zaščitnim zidom in bi se v tem ščitenem ozemlju bile našle sirovine za celo takratno produkcijo. Seveda bi najbrže ne bila postala Prusija voditeljica takšne takratne Srednje Evrope, z a t o in samo z a t o pa takrat tudi Srednja Evropa ni nastala. Odtlej se je vse radikalno izpremenilo. Naj se tudi uresniči ideja Naumannova, naj se tudi združijo v ta »srednjeevropski« kompleks poleg Nemčije in Avstrije še Balkan, Turčija, Švica, Danska, Skandinavija in Holandska s kolonijami, vendar ne more biti resno govora o tem, da ima ta kompleks a v t a r k i j o. Avtarkija pomeni nekaj dobrega le za vojno dobo, t. j. možnost, najti vse sirovine doma za vso produkcijo, biti torej osvobojen vseh ozirov na nevtralce. Toda takšna avtarkija zahteva poprej zelo velike industrije, ki prenaša temeljite premembe in se prilagodi drugačnim produkcijskim razmeram. Dokaz: sedanja vojna. Za mirovno dobo pač ne moremo misliti na takšno avtarkijo, saj so U. S. Amerika, Rusija in Anglija živi dokazi, da avtarkija, četudi je možna, ni dobra in da nikakor ne pomeni svobodnih cest in odprtih vrat, nego kitajske zidove proti celemu svetu. Ožje trgovsko-politično zблиžanje osrednjih sil je danes možno le na temelju svobodnega trgovanja. Statistika nemške trgovine pa dokazuje, da je Nemčija navezana na svetovni trg, a mi na njem nimamo mesta velesile, smo tembolj navezani le na del tega trga, na naš sosednji jugoiztok. In da na svobodno trgovino za sedaj ni misliti, smo videli prej.

Zaščitništvo v oni pretirani rabi, kakor so ga države prakticirale pred vojno, tira v vojno in povzroča draginjo v mirovni dobi, torej je škodljivo. Trgovinska svoboda, ki dovoljuje tekmovanje brez zaščite, uničuje slabejšega, torej nas. Slabejši se mora izogibati takšni svobodi, ki ga uničuje. Tudi delavec je bil svoboden, pa ga je podjetnik v dobi 1848—1890 izkoriščal, dokler mu ni pomogla socialna politika. Naloga je torej, da se najde takšna vrsta »socialne politike« za trgovino, za državni uvoz in izvoz. Ne svobodne trgovine, ne zaščite, kaj torej?

Pri premišljevanju o Srednji Evropi morajo v naprej biti izključeni takšni razlogi za idejo ali proti njej, ki ne izvirajo iz vsebine tega vprašanja, nego iz drugih spekulacij. Naumann, Philippovich in

Gürtler, Haushalter in Julius Wolf, Battaglia in Stolper izhajajo od napačnih premis, ker si najprej mislijo SE s stališča velikega nemštva in iščejo potem dokazov za njeno neizogibnost; drugi, na primer praška obrtna zbornica, odklanjajo takšno ureditev iz enakih med vrstami razločno čitljivih bojazni. Toda nacionalni in politični razlogi ne morejo govoriti ne za SE, ne proti njej, vsaj ne za nas kot Avstrijce, če hočemo biti pošteni in se ozirati le na gospodarski razvoj svoje države in nje same. Za Naumanna tega pomisleka ni. On lahko mirne vesti nasvetuje srednjeevropski blok za Nemčijo brez ozira na nas, ker ve, da bi njegova domovina s tem uresničila ne samo gospodarski, ampak tudi — gospodarski program Berlin - Bagdad, morda celo Nordkap - Bagdad.¹⁾ Toda ta program je vojni program, je jeden izmed onih programov, ki so ustvarili vojno, kakor na nasprotni strani »oporoka Petra Velikega«, angleška »Greater Britain«, francoska »revanša«, »La piu grande Italia« in tudi druge takšne »VELIKE« ideje velikih, pa še bolj srednjih in majhnih ljudi. Mi moramo gledati na to vprašanje izključno le kot Avstrijci in s tega stališča iskati gospodarske vzroke za veliko zvezo ali proti njej. Renner je to spoznal, ko pravi: »Družbo narodov ob Donavi mora Nemčija vzeti tako, kakor se odloča ta družba sama iz sebe. Vsak poizkus, vtikati se, bi izpočetka motil zbližanje in najbolj škodoval avstrijskim Nemcem samim«, in pa: »Mi soc. demokrati odklanjamo vsako pomešanje tega vprašanja z nacionalističnimi, diplomatsko-vojaškimi in imperialističnimi težnjami načeloma in ker to ni praktično.« Potem pa nadaljuje: »Mi želimo, da skleneta državi to zvezo iz lastne volje, ker gre za skupljenje vseh gospodarskih sil.« Da, v kakšen namen? Rennerju je ta namen: ustvaritev velikega skupnega gospodarskega in prometnega ozemlja. Za vzgled nam navaja severnoameriške države in vprašuje, ali bi se nam ne smejali Američani, če bi mi predlagali, naj se Združene države razdele v toliko samostojnih držav, kakor mi, namreč dve, tako da bi med St. Franciscom in New Yorkom morali potniki menjati vozove in bi carinski uradniki pregledovali in obdačevali blago . . .

Baš ta Rennerjeva primera pa dokazuje, da se Srednja Evropa ne bo dala nikdar zvariti v takšno jedoto, kakor so Združene

¹⁾ Glej dve istoimenski brošuri Ritter-Winterstetten.

države. Te so postale velike, ker se je združil jeden narod in 55 majhnih samostojnih držav, ki so se šele medsebojno izpopolnile v jedno veliko. Že tega ni pri nas. Potem pa ne pozabimo, da je nastala 1863. med ameriškim jugom in severom velika tekma in vojna, v kateri je sever zmagal ter udaril jug tako, da si še do danes ni opomogel dodobra. Ta borba je odločila nad bodočnostjo Združenih držav v prid severu, proti agrarni državi v prid veliki industrijski.

Mi pa naj bi ustvarili podobno jednoto in pri tem rade volje prevzeli ulogo in usodo premaganega ameriškega juga le zato, da ustvarimo Rennerjevo veliko gospodarsko in prometno ozemlje na svoj račun? Ali smo zato z žrtvami vseh avstrijskih konzumentov pomagali ustvariti avstrijsko industrijo, da jo sedaj v svobodnem trgovskem prometu uniči močnejša prijateljica in tekmica, ki nam vzame ves zunanji in notranji trg? Kaj naj pomaga takšno veliko ozemlje, če je politično nepotrebno, t. j. če preneha zunanja sila, ki nas je zvarila skupaj, da se najprej skupno ubranimo proti tej sili, predno pomislimo na nadaljno ureditev medsebojnega razmerja.

Gospodarske naloge po vojni so: 1. kritje vojnih izdatkov, 2. uvoz sirovin, 3. zopetna dograditev izvoznega trga ter monopolizacija domačega trga, 4. sklenitev ugodnih trgovinskih pogodb. Skupnost v 1. točki, skupno iskanje denarnega trga ni težko. Pri 2. točki je še lažja ureditev, ker prav lahko nakupujemo skupno; toda ta skupnost je ad hoc. Pri 3. točki pa skupnost ni mogoča in baš ta točka je trajna, dočim sta prvi dve le nalogi najbližje bodočnosti, namreč prehodne dobe. In četrta točka mora baš skrbeti za takšne trgovske pogodbe, ki nam dovoljujejo sicer skupnost ad 1. in 2., ki nas pa ne oškodujejo v tretji točki ter nas za nedogledno bodočnost ali za vedno potisnejo med države druge in tretje vrste in nas obsodijo na večno bedo prebivalstva in siromašnost produkcije.

Seveda trdi prav Stolper, ki ga citira Renner: »Pogrešek dosedanje avstrijske politike je — ozek trg z visokim dobičkom, zato neznamenit konzum, zato drago proizvodnjanje, zato ozek trg. Iz tega kroga moramo ven!« Toda tako ne pridemo iz tega kroga, da razširimo trg, pa ga zajedno izgubimo docela iz rok. In — doslej je bil naš trg ozek, ker smo si balkanskega sami zapirali, saj nismo tam kupovali, nego se branili balkanske živine. oni pa zato naših izdelkov; na domači trg so nam silili drugi vkljub carini, ker smo radi ozkega trga prodajali drago. Iz tega kroga izide naša trgovina le,

če si z nizkimi cenami res zavojuje notranji in balkanski trg in mislim, da ta trg od Podmokel do Soluna, od Trsta do Varne in Carigrada, z odcepitvijo na Trebizondo, Halef, Bagdad in Atene, baš ne bi bil preozek, če bi bil le naš.

Centralni državi sta v letu 1916. svečano proglasili poljsko državo. Drug del celotne Poljske je pa po programatični sankciji neločljivo zvezan z monarhijo in reka Visla druží Avstrijo s srcem nove Poljske. Ali naj ne spada tudi Poljska k naši evropejski sredini?

Imejmo vedno pred očmi, da ne gre za ustvarjenje imperialističnih zvez, za velika politična udruženja. Potem se razvrstimo kot gospodarske jednote z odkazanimi gospodarskimi »interesnimi sferami«:

Angleški imperij z vsemi svojimi kolonijami kot Velika Anglija;

Rusija s Sibirijo in Kavkazijo ter delom Perzije;

Amerika;

Japonska;

Nemčija s kolonijami, po vojni jednakopravna trgovska veličina, enakopravna solastnica svetovnega morja, in njeno trgovsko torišče je ves svet;

in poleg teh štirih jednot kot peta jednota Srednja Evropa, ki je ne tvorita Nemčija in Avstrija, marveč Avstrija kot jedro s Poljsko, Turčijo in Balkanom.

To bi bila ona velika petorica, na katero preide varstvo svetovnega miru. Italija in Francija, Španija in Skandinavija bi stale na drugem, vse druge države na tretjem mestu.

In te države gospodarijo svobodno — vedno po našem oficialnem vojnem smotru —, to pa pomeni, da ni v njih več mesta za stari imperializem, nego da gospodarijo v medsebojnem prometu in da sme biti zaščita le tolika, da domača industrija ne izgubi svojega trga. Kod je naš trg, smo videli. Nemčija najde svoj zunanji trg na velikem svetu, saj je pred vojno bila njen največji odjemalec in life-rant ne Avstrija, nego — Anglija! Seveda stopi Nemčija s tem med pomorske države in postane enakopravna Angliji, toda baš to je njen vojni namen. Da bi se pa Nemčija z uporabo Avstrije razširila v imperialističnem namenu ne samo preko morja, ampak tudi na kopnem v rusko - angleškem slogu, na to ni misliti s stališča samostojnosti Avstrije, ki hoče živeti za sebe in koje državljani hočejo

delati, se hraniti in zaslužiti ter uživati blagoslov novega miru brez bojazni pred novo vojno. Vsekakor ni nobenega razloga za Avstrijo, da bi silila v tako Veliko Nemčijo kot njen del.

Ali pa bodi tako, da ostane pri sklepu pariške konference in pri SE po Naumannu, — potem smo prepričani, da pride po tej vojni nova, dokler se ne odloči, kdo je močnejši, da uniči nasprotnika brez pardona.

Le pri takšni razporedbi velesil (Anglija, Amerika, Japonska, Nemčija, Rusija, Srednja Evropa; kjer pomeni SE Avstrijo, Poljsko, Balkan in Turčijo), moremo misliti na pričetek trajnega svetovnega pomirjenja. Samo pomislimo, da je Nemčija s svojimi 66% industrijskega prebivalstva že zelo blizu Angliji in daleč pred nami z našimi 52%, mi pa daleč pred Rusijo ž njenimi 20% indutsrj. prebivalstva. Nemčiji torej pomorsko plovstvo in trg v Kini, Ameriki, kolonijah, v Rusiji, Holandski, Skandinaviji pomeni dovolj, da ne sega k nam. Mi pa potem nimamo razloga braniti se prometnih uredb in naprav, ki olajšajo prometne zveze cele Evrope. Potem nikakor ne rabimo jednotne črte Hamburg - Bagdad, ker nam je na razpolago črta London - Pariz - Berlin - Moskva - Vladivostok, in so črte Pariz - Gibraltar, Pariz - Rim - Mesina, Berlin - Dunaj - Solun - Carigrad - Bagdad le glavne žile ogromnega omrežja, ki je mnogo večje, nego takšna SE, ki jo priporoča Renner za ureditev velikih prometnih ozemelj. Če se že pečamo s takšnimi velikimi stvaritvami, zakaj bi se ustavljali pri tvorbah, ki ne zadostujejo namenu, pač pa nosijo v sebi kal novih imperializmov, popolnejših in agresivnejših od sedanjega?

V namenu, da so nam one naznačene jednote temelj novega mednarodnega gospodarstva in da se jamemo bližati dobi velike svetovne svobodne trgovine, ki obsega vse imenovane jednote in utešnjuje kolonijalno ozemlje na najmanjšo mero, moremo pričeti z zgradbo velikega prometnega omrežja, železniškega, rečnega (kanali) in prekomorskega, ter skrbeti za polagano odpravljanje zaščitne carine z uporabo medsebojnejših ugodnejših carin in splošno veljavnostjo klavzule medsebojnih najvišjih ugodnosti. Ta klavzula je pa prvi in rekel bi prevratni korak iz današnjega stanja k mednarodni trgovski svobodi, zato za nas ne more biti akutna, čim je SE baš namenjena, da... morda ne nastane takšna, kakor bi morala. Naj pa nastane avstrijska ali pa velikonemška Srednja Evropa,

— neizogibna naloga Avstrije je tudi proti takšni SE, da si ne da uničiti svoje industrije. SE z Nemčijo in pod njenim vodstvom je imperialističen eksperiment. Le če se ta eksperiment ne uresniči in se zajedno seveda tudi ne uresničijo sklepi pariške gospodarske konference in naklepi entente, — se razvije doba, ko se bomo lotili mednarodne ureditve prava, ko postaneta menično in trgovsko pravo del danes poteptanega mednarodnega prava in ko postanejo splošne medsebojne največje ugodnosti uvod v odpravo carinstva sploh. Toda to je danes še »ideal«.

Sicer pa nikakor ni potrebno, da gledamo, kakor Renner in mnogi drugi, v hipnozi na velike tvorbe, a pri tem pozabljamo, da pri takšnih velikih tvorbah ne gre za njih ogromnost, za dvesto milijonov duš in osem do deset tisoč kvadratnih kilometrov, nego da gre za notranje jedinstvo, za organičen postanek in ustroj vsake jednote. 4000 km² s 50 milij. duš, živečih po enem načelu in v gospodarskem zdravem in intenzivno ustvarjajočem organizmu more postati in biti mnogo močnejša velesila, nego nerazvit ali pa na znotraj nasprotujoč si stvor — nestvor, kakor oni, o katerem pravi sv. pismo, da je podoben kolosu iz železa, stoječemu na lončenih nogah.

Vse, kar učinimo gospodarski, se ravnaj po gospodarski upravičenosti in smotrenosti Avstrije same in nikogar drugega.

IV.

»Politične pomisleke opustim tem raje,« pravi Diehl. »ker nikakor ne odločujejo. Tudi najbolj navdušeni pristaš nemškega jedinstva z Avstro-Ogrsko se mora ozirati na gospodarsko stran te ideje. Če je pa gospodarstvo tej misli naprotno, še to ni kaljenje političnega prijateljstva. Nasprotno: zgodovina nas uči, da je možno najožje prijateljstvo dveh držav brez carinske zajednice.« — Zato opustimo vsako misel druženja na temelju misli Velike Nemčije. Obrniti se pa moramo vsekakor proti temu, da se nekateri vedno sklicujejo na razmerje Avstrije napram Ogrski, kakor da bi to razmerje res bila primera za razmerje med Avstro-Ogrsko in Nemčijo. Saj imenuje Gürtler Avstrijo naravnost shema za SE. Gürtler je po mišljenju Naumannovec in zbira dokaze za to svoje politično prepričanje. Pri tem pa pozablja — kakor pozablja tisti, ki se, kakor on na Avstro-Ogrsko, sklicujejo na nemški Zollverein. Toilko pri

Zollvereinu, kolikor v razmerju med Avstrijo in Ogrsko je šlo ali gre za politične končne cilje. Zollverein je bil sredstvo za narodno ujedinjenje nemštva. Odpravljenje meddržavne carine med Avstrijo in Ogrsko je služilo tesni zvezi, realni uniji med dvema državama jedne monarhije. Seveda je potem ta unija izredno mnogo koristila obema polovicama, kakor povdarja Gürtler, potem tudi Renner in v drugi zvezi Sieghart, toda le zato, ker je združila separatistne tendence železna vez višje državne jedinstvene ideje. Avstro-Ogrska je dokaz za državno politično jedinstvo, ne pa za SE, zlasti ne za carinsko politično SE. Gotovo je carinsko jedinstvo med Avstrijo in Ogrsko moralo premagati marsikatero nasprotstvo z obeh strani baš radi končnega monarhičnega cilja, ki nam pri Srednji Evropi ne pride v poštev. Pri tem treba še povdariti, da je takšen končni, odkrito velenemški politični cilj, in ne skrb za dobrobit Avstrije ali za njeno samostojno gospodarsko moč, izraženi razlog in povod skoraj za vse one, ki so se lotili misli na takšno ujedinjenje v dobi svetovne vojne. Da jih samo izmed publicističnih prvoborilcev navedem imenoma, so to po vrsti razen Naumanna samega: znani profesor mednarodnega prava von Liszt, Apt, zgodovinar Hermann Oncken, profesor ekonomije Gerloff v Innsbrucku, predsednik avstr. poslanske zbornice Sylvester, imperialist Hermann Losch, vseskozi agitacijski profesor statistike v Gradcu Gürtler in nemški profesor Julius Wolf, duša družbe »Mitteleuropäischer Wirtschaftsverein in Deutschland«; dalje F. Stolper in pa Battaglia, ki je obdelal snov po nalogu poljskega drž. sveta.

Gürtler, ki podpira primero (AO = SE) s svojo statistiko, ne vidi, da je ž njo podprl le nasprotno trditev, namreč da je Nemčija najhujša gospodarska tekmica Avstriji. Tudi Renner prezira to, ko pravi v polemiki proti praški trgovinsko-obrtni zbornici, da se pač ni bati, da bi Avstrija ostala agrarna država poleg industrijalne Nemčije, češ, saj je Sieghart dokazal, da se je motil Lajos Kossuth, ko je trdil leta 1848., da bo carinska svoboda med Avstrijo in Ogrsko povzročila, da ostane Ogrska na veke revna agrarka, Avstrija pa da postane na njene stroške bogata industrijka. Čudno je, da bistri Renner ne vidi razlike. Pri ideji SE vendar ne gre za to, da bi Nemčija kot industrijka obdržala ali ne obdržala Avstrijo v njeni agrarni zaostalosti in jo morda rabila le za proizvodjalno in

dobaviteljico sirovin, marveč gre za to, da njena nadmočna industrija konkurira z našo mlado, toda že obstoječo, ne pa s kakšno novo, ki je še nikjer ni. In drugič je Ogrska del monarhične realne unije, dočim nam za zvezo z Nemčijo nedostaje onega končnega cilja, čim zavrremo cilj Velike Nemčije, ki nam nič mari. Renner postavlja na mesto Velike Nemčije svoje »veliko gospodarsko ozemlje«, — toda, ali ni ozemlje od Varšave preko Dunaja in Pešte do Soluna, Varne in Carigrada bolj organično sorodno, nego ozemlje Hamburg-Bagdad? In če že hočemo tako veliko ozemlje, — zakaj potem ne v zvezi s kom drugim, ki ne ogroža naše industrije, temveč jo podsetori, — saj po vojni odpade gospodarska skupnost z Nemčijo, politična pa nima z gospodarsko nič opravka, čim mu škoduje. Rennerjeva ideja je nesrečnejša od Naumannove. Ta je saj zavesten Velenemec, Renner pa imperialist proti volji in dejanski propagator avtarkije, ki jo proglašaja za nepotrebno.

Pred 75 leti je minister Bruck hotel takšno zблиžanje in ker je uvidel, da skok iz protekcije v free-trade ni možen, je hotel odpraviti meddržavno carino med obema državama polagoma, — »v štirih razvojnih etapah«. V k a k š n o s v r h o? Na to pozablja — ali morda ne pozablja? — dunajski profesor ekonomije in starosta te vede, Eugen von Philippovich, ki je tudi med onimi, ki nekako hipnotizirano gledajo v »veliko ozemlje« in njega zunanje gospodarstvo. Ali koristi to »veliko ozemlje« obema sestavnima deloma, tega ne vpraša toliko; morda za to ne, ker obstane tudi on, kakor Gürtler, pri dejstvu, da je Nemčija danes naša največja dobaviteljica in da po vojni mednarodni promet med nami in sovražniki ne bo oživel na prvi mah, marveč le polagoma. To vse je pa razlog proti carinski zvezi, a ne zanjo, in tako odpade »polagani razvoj v medsebojno carinsko unijo«, ker je v tisti bodočnosti nepotreben, b r e z g o s p o d a r s k e g a s m o t r a.

Možna je pa druga skupnost z Nemčijo, ne samo možna, ampak z avstrijskega stališča tudi priporočljiva, akoravno jo priporočajo tudi Vsenemci v zmislu svojih idej. To je skupnost prometa in prava in pa načeloma m e d n a r o d n i h u g o d n o s t i b r e z p r e f e r e n c e.

Carinska in trgovska politika sta v najožji zvezi s splošno gospodarsko politiko. Največje važnosti je vsekakor vprašanje denarne veljave. Le če je denarna veljava al pari, ali če je razlika neznatna, je mogoča zveza, ki koristi obema. Avstrijska zakono-

daja med vojno (odredbe o prepovedi uvoza izdelkov razkošja; prepoved plačila v gotovni, zlasti v zlatu; centrala za devize) nam dokazujejo, da se odgovorni krmarji državne ladje zavedajo hipne potrebe; ali se zavedajo tudi bodoče, bomo videli. Istotako pa pospešuje slaba valuta tudi izvoz, in sicer tega, kar imamo, v prvi vrsti torej živil in sirovin. Tudi to je usoden circulus.

Najožja je tudi zveza med carinami in finančno upravo, namreč z davki in monopoli, v davkih pa z obema vrstama, z direktnimi in indirektnimi. Pri tem treba upoštevati, da plačujemo v Avstriji povprečno šestkrat višje davke nego v Nemčiji in da je bil za primeru Trst pred vojno najdražje mesto ne le v Avstriji, marveč sploh v Evropi, kar se tiče obleke, obutve, mesa, žita, masti, mleka, premoga, lesa, stanovanj in tako naprej.¹⁾ In nista li baš v Avstriji zemljiški in hišni davek višja nego v katerikoli veledržavi? Ne pomeni li to višjih proizvodjalnih stroškov za industrijo? Poglejmo še na naše velevisoke železniške tarife, zlasti potrebno socialno politiko po vojni (delavska oskrba, invalidi, vdove, sirote, socialno zavarovanje), na naš sistem subvencij, na naše kartele, — potem nam morajo prvi hip omahniti roke pred ogromnimi nalogami, ki nas čakajo. Ni čuda, če se je izrazil W e k e r l e, ki je kot Oger najožji pristaš zajednice in odličen član ogrsko-nemške »Waffenbrüderliche Vereinigung«, da je pač treba pripraviti ožje stike med nami in Nemčijo, da si pa morata obe državi za sedaj ohraniti proste roke za trgovske pogodbe, ne pa se carinsko navezati druga na drugo.

V zmyslu tesnejše zveze v prid obema zastopam torej te programne točke: Carinski informacijski biro; carinsko razsodišče; ujednočenje plovbe po rekah, zlasti po Donavi, Labi in Visli; izboljšanje formalnosti pri mejnem prehodu, olajšanje carinskega posredovanja, jednako postopanje pri odmeri carine (gl. Zollhandbuch); potem olajšanje ožjega obmejnega prometa (Grenzverkehr), medsebojni kanali (pri tem ni kanal Rena-Donava niti jedini, niti prvi, tudi ne glavni); znižanje in zenačenje železniških tarifov, ustvaritev dolgih direktnih prog.

Tu je seveda za nas v prvi vrsti merodajen naš interes, ne morda interes te ali one pivarne, temveč našega celokupnega raz-

¹⁾ Mario Alberti, Il movimento dei prezzi e salari a Trieste, 1912.

sodnega gospodarstva. Tudi te olajšave pridejo v poštev za nas jedino le s stališča, da so gospodarske in v prid našemu gospodarstvu, ne pa političnim idejam. Obetam si od teh olajšav in od moderniziranja prometa, od trgovske, ne uradniške ureditve prometa, in od trgovske, ne uradniške (samo finančno-upravne) ureditve prevoznih cen: povišano produkcijo in živahnejše mednarodne trgovske zveze, tudi boljši notranji promet, — a tu nas mora ščititi carina, da se tuja, nadmočna industrija ne posluži teh prometnih olajšav v večji meri, nego nam je to iz gospodarskih razlogov ljubo. In povrh se te olajšave — v mednarodnem skupu — tičejo našega interesa in jih sklenemo z Nemčijo najprej le zato, ker smo zavezniki. Toda naloga svetovnega gospodarstva je osvobojenje in ujednočenje v bodočnosti in za takim ujednočenjem prometnih zvez med nami in Nemčijo pridejo na vrsto Balkan, Švica, Škandinavija, Holandska, Turčija, potem pa vse druge evropske države na zapad in iztok. Isti zmisel ima tudi jednotno menično in trgovsko pravo, kedaj kasneje tudi kazensko in civilno. In s konsolidacijo industrije, s paritetom industrij na svetovnem trgu začno počasi usihati zastarele carine, dokler se svet ne prerodi v novi, višji svobodi. Praktična značnica avstrijske carinske politike torej ne more biti Srednja Evropa, razen v našem, zgoraj navedenem zmyslu, ampak pariteta industrij in potem mednarodna carinska svoboda.

Ta misel je tudi zapeljala Rennerja, da sprejema Srednjo Evropo z Nemčijo, ker si obeta od nje baš to mednarodno svobodo kot sredstvo za socializacijo družbe. In vendar je šel preko cilja, tako da priporoča nekaj, kar mu je sicer bistveno tuje. Hipnoza!

Poleg Rennerja in poleg drugih pristašev Srednje Evrope z bolj ali manj povdarjenega nemškega stališča imamo pa še takšne manj poštene pristaše te ideje, ki sodijo — kakor pravi dobro Gürtler — podobno kakor volilec kandadata, se li ta zavzema za prodajo piva v steklenicah ali proti njej, in oddaje po tem kriteriju svoj glas zanj ali proti njemu; in ta volilec ima trgovino s pivom čez cesto. — Na podobnem stališču so razni starejši zaščitniki in svobodnjaki. Znani Reichsritter v o n H o h e n b l u m, vodja avstrijskih veleagrarcev, je zagovarjal leta 1900. medsebojne dalekosežne carinske olajšave med Nemčijo in Avstrijo ter izredno visoke agrarne carine obeh držav na zunaj (6 do 8 K za pšenico, 5 do 7 K za rž, 60 do 80 K

za bika, mesto 3 K za pšenico in rž, 8 K za bika). Matlekovits, ki je doslej najzaslužnejši znanstveni raziskovalec avstrijskega carinstva, je pristaš svobodne trgovine in je trdil, če tudi ne po pravici, že pred 15 leti, da sta industriji obeh držav jednaki ne le po kakovosti, ampak tudi po zmožnosti konkurence, ter je na podlagi svojih svobodnjaških tedenc predlagal zmerno carino na zunaj in medsebojno popolno svobodo, torej nekaj, kar bo mogoče čez četrť, morda še le čez pol stoletja, kakršen bo pač pri nas tempo razvoja in kakršne bodo izvengospodarske zapreke (upravne, prometne, notranje in zunanje-politične, psihološke). Še drugi zopet, najbolj redki, zahtevajo zmerne carine celotnega skupa avstrijskega in nemškega na zunaj in zmerne agrarne carine med obema. Po povedanem sploh ni razgovora o tem predlogu.

Philippovich je svoječasno (1900) našteval vzroke industrijske zaostalosti v Avstriji: nerazvita produkcija, visoke proizvodjalne cene, drag promet, redke prometne zveze, neizrabljene vodne sile, nedostatni kanali; povsem različna struktura avstro-ogrskih zemelj, težek in neorganiziran pristop k morju; nasprotovanje med Avstrijo in Ogrsko; veliko pomanjkanje obrtnega, trgovskega, tehničnega šolstva; malomeščanski duh prebivalstva, tisk indolentem napram industriji; — Philippovich je pozabil še nerodno obrtno zakonodajo (novele), itd. itd. Philippovich primerja sedaj samo oba carinska tarifa med seboj in pravi, da bi se dala pojednočiti. Toda za takšno pojednočenje niso merodajne številke tarifa, temveč njih pomen. Visoka postavka n. pr. za krtačo in podobna postavka za isto blago v nemškem tarifu, še ne pomenita, da sta si obe industriji tako podobni, kakor tarifne številke. Nemško krtačarstvo se je s svojo tarifno postavko branilo morda proti ruskim, švedskim ali prekmorskim krtačarjem, a naša stroka te industrije, ki z rusko, švedsko ali prekmorsko sploh ni konkurirala, se je s svojo postavko branila ravno proti nemškim krtačam. Kar velja za to primeru, velja tudi za druge tarifne postavke, in o Philippovichu velja to, kar smo rekli o Gürtlerju, ki ugotavlja veliki nemški odstotek našega uvoza in izvoza, in o Rennerju ter drugih, ki strme v »veliko ozemlje« z »nad stodvajset« ali celo dvesto milijonov ljudi.

Preostaja nam še beseda o prednostih (preference, Vorzugszoll), o medsebojnih ugodnostih in o klavzuli največjih ugodnosti (Meistbegünstigungsklausel). Pravilno ureditev dotičnega carinstva

smatramo za sredstvo, da dosežemo to, kar si želimo Avstrijci, namreč pariteto naše industrije z nadmočnimi drugimi; to, kar si želijo svobodnjaki, namreč svetovni promet in mednarodne zveze kot pripravo k svobodnemu prometu; in to, kar si žele Srednjeevropejci vseh konfesij te ideje, namreč večje ozemlje in ožji stik z Nemčijo. Tu pa ravnotako ne smemo pozabiti: Prednosti in ugodnosti nas brigajo le kot Avstrijce in svetovne gospodarje, SE pa le toliko, kolikor tvori ta vmesna organizacija prehod k svetovnemu gospodarstvu, torej ne kot organizacija in vzgled novih »Velikih« itd.

V Cobdenovi angleško-francoski trgovski pogodbi leta 1860. sta se zavezali obe državi, da se udeležita pri uvoznih carinah na izdelke, imenovane v tej pogodbi, vseh ugodnosti, predprav in znižanj, ki bi jih jedna izmed njiju dovolila katerikoli drugi državi.

V letu 1861. je Francija sklenila podobno pogodbo z Belgijo. Državi sta se zavezali, da se obe udeležita pri uvoznih in izvoznih carinah na izdelke, ki so imenovane v tej pogodbi ali ne, vseh ugodnosti, predprav in znižanj, ki bi jih dovolila jedna izmed obeh pogodbenih držav katerikoli drugi (»tretji«) državi.

V letu 1862. se je sklenila jednaka pogodba med Francijo in nemško Carinsko zajednico (Zollverein) z dostavkom, da ne uvedeta pogodbeni stranki druga proti drugi nobene uvozne carine, uvozne ali izvozne prepovedi, ne da bi veljala takšna carina ali prepoved zajedno proti vsem drugim državam (nations, Nationen).

Član 11. mirovne pogodbe frankfurtske med Nemčijo in Francijo (10. maja 1871) pa pravi: »Ker je vojna razveljavila trgovske, z različnimi državami sklenjene pogodbe, jemljeta nemška in francoska vlada za temelj svojega medsebojnega trgovskega razmerja recipročnost (vzajemnost) z medsebojnimi največjimi ugodnostmi.«

To načelo vsebuje uvoz in izvoz, tranzit, carinske formalnosti in svoboden pristop ter enakopravnost državljanov obeh držav in njihovih zastopnikov. Izjema tega načela so pa ugodnosti, ki bi jih jeden izmed pogodnikov dovolil ali jih bo dovolil kateri drugi državi, nego so: Anglija, Belgija, Nizozemska, Švica, Avstrija, Rusija.«

To je dosedanji razvoj klavzule medsebojnih ugodnosti, ki konča z omejitvijo te klavzule.

Država A ima torej avtonomni tarif (maksimalni ali minimalni), dokler ga ne prodre v korist države B pogodbeni tarif ž njo, ki more zaeno biti v korist državi C, če velja med C in A pogodba največjih ugodnosti. Istočasno pa je država A sklenila trgovsko pogodbo z državo D, koje ugodnosti so še boljše, nego one, ki so sklenjene z državo C. Toda država C se na tej podlagi ne more poslužiti ugodnosti, priznanih državi D, če je država D izrecno našteteta v pogodbi kot izjema.

Francija je n. pr. v frankfurtski pogodbi dovolila Nemčiji največje ugodnosti. Če sklene torej Francija z Anglijo pogodbo za nižjo carino pri krtačah, nego li jo plača nemški krtačar, ki uvažava v Francijo, velja francoska nižja carina pri angleškem blagu takoj tudi za nemško blago, pomeni torej zajedno znižanje francoske carine nemškemu blagu. Če pa dovoli Francija prost uvoz Španiji, ki ni imenovana v pogodbi in tvori torej izjemo, še Nemčija nima prostega uvoza kljub načelu največjih ugodnosti, ki je torej s to izjemo predrt. Frankfurtska mirovna pogodba je v principu dovolila preference napram državam druge vrste in pridržala Nemčiji največje ugodnosti, nasproti angleški, ruski, avstrijski, švicarski itd. konkurenci na francoskem trgu. V tej mirovni pogodbi, sklenjeni »na večne čase«, sta si Francija in Nemčija zvezali roke do sedanje vojne, ki je to pogodbo zopet zrušila. Čim bi ne bili sklenili te pogodbe kot del trajne mirovne, nego kot posebno trgovsko pogodbo, bi jo bilo mogoče odpovedati, ponoviti ob doteklosti, izpremeniti načeloma ali v številu izjem ali s katerokoli drugo določbo.

Za trgovsko razmerje med državami veljajo torej: Avtonomni tarif, maksimalni (generalni), kar pomeni carinsko vojno, ali minimalni (ki je, kakor n. pr. pri Ameriki, zajedno najnižji in skrajna ugodnost, tako da ni večjih ugodnosti za nikogar) ali pogodbeni, ki more znižati carino tudi pod avtonomni minimalni tarif v nasprotju z vsemi drugimi, za katere velja maksimalni tarif, in povrh največja ugodnost.

Angliji je Nemčija dovolila l. 1898. rade volje ugodnosti, izvzela pa je Kanado, ki je dovolila Angliji tretjinsko carinsko odliko, in te Nemčija ni bila deležna kljub največjim ugodnostim med njo in angleškimi dominions. Zato je kot sredstvo osvete stopil v veljavo za Kanado nemški generalni tarif. Kanada je nato obdačila

Nemčijo še z $\frac{1}{3}$ tarifa, (tako da je Anglija plačala $\frac{2}{3}$, Nemčija pa $\frac{4}{3}$ kanadskega generalnega tarifa ali še enkrat višjo carino, kakor angleško blago). Ta nemško-kanadska carinska vojna je trajala do l. 1910., do pogodbe v Montrealu, ko sta se državi sporazumeli takole: Nemčija je dovolila Kanadi omejene ugodnosti (z izjemo imenoma naštetih točk nemškega tarifa; torej je bila Kanada za obseg te omejitve na slabšem od Anglije), a Kanada je opustila $\frac{1}{3}$ povišek (tako da je obveljal za Nemčijo kanadski generalni tarif, še vedno za celo $\frac{1}{3}$ višji nego carina na angleško blago). Tako je kanadska preferenca zmagala, Nemčija pa v retorzijo omejila Angliji rade volje dovoljene ugodnosti. S tem je bil princip ugodnosti predrt na nov način: Kanada preferira Anglijo načeloma kljub dotedanjim največjim ugodnostim za Nemčijo, in to iz podobnega razloga, kakor je nastal svoječasno nemški Zollverein ali je padla carinska meja med Avstrijo in Ogrsko. Kanada je z načelno preferenco, z načelnim odlikovanjem Anglije kljub ugodnostim za Nemčijo storila prvi korak k stvaritvi jednotne Greater Britain. Načelno odlikovanje med materinsko državo in dominionom pomeni tesnejšo državno vez med njima in pojednočenje države na znotraj, — ne pa zvezo različnih državnih individualnosti, kakor so Nemčija in Avstrija, ali Anglija in Francija, ali Francija in Italija itd. Baš na to kanadsko-angleško primeru se pristaši ugodnosti in preference, ki bi naj bile sredstvo k Srednji Evropi, ne morejo sklicevati, ker Avstrija ni dominion Nemčije niti ne namerava to postati.

Predre se torej klavzula ali načelno (v pogodbi sami, ki določa izjeme) ali diktirano od slučaja do slučaja, retorzijsko ali pa celo naravnost kot preferenca, ki uničuje največje ugodnosti. Klavzula je pa mogoča kot vsebina mirovne pogodbe (velja torej do prihodnje pogodbe in se proti volji pogodnikov ne da premeniti) ali pa je del tarifne pogodbe (tarifna pogodba sama) in velja do dneva poteka odpovedi ali premembe. Imamo pa še druge omejitve klavzule največjih ugodnosti n. pr. specializiranje tarifnih točk, razlikovanje carin na mejah, po ladjah, v obmejnem prometu, z določitvijo provenience itd. Najuspešnejši sredstvi sta specializiranje tarifnih točk in razlikovanje carin po ladjah ob prihodu v luko.

Kaj pomeni ta klavzula in to, da jo je moči predreti, za nas?

Jasno je, da pomenijo ugodnosti srednjo pot med zaščito in svobodnjaštvom; ali bližje tej ali oni smeri, je odvisno od dejanske

vsebine posameznih določeb ali izjem. Čim bolj se bližajo ugodnosti svobodnjaštvu, tem bolj velja zanje to, kar velja za svobodnjaštvo; čim več omejitve imajo ugodnosti, tem bolj ostajajo pri zaščiti in tem bolj velja zanje to, kar velja za zaščito. Podeljevanje ugodnosti je torej vsekakor prijetno za močnejšega, za onega, ki si želi svobodnega uvoza, pa ga ne more dobiti in se zato zadovoljuje z ugodnostmi. Za ugodnosti, ki bi jih torej mogla zahtevati Nemčija od Avstrije, velja isto načelo, ki velja za svobodno carino med obema državama. Ne sme dušiti naše industrije, ampak jej mora pomagati do paritete. V isti meri kakor nastaja ta pariteta, morejo rasti ugodnosti do onega idealnega svobodnjaštva, ki morda pride s svetovnim razvojem.

Toda ne pozabimo, da bo trajala doba zaščite najbrž tudi po vojni še dalje in da bo na pr. doslej svobodnjaška Anglija po vojni najbrž zaščitničarka; ne pozabimo pa tudi, da je naloga vojne, odkazati tej zaščiti takšne meje, da nam ne nastane iz nje nova vojna, tudi ne carinska. Veliki Angliji, ki ni več nositeljica free-trade, odgovarja Nemčija, ki si je priborila svobodo morja in svetovnih tržišč. Anglija je doslej zavzemala prvo mesto pri nemškem uvozu in izvozu, Avstrija drugo pri nemškem izvozu in zelo podrejeno pri uvozu. Anglija uvede zaščito, — kaj se zgodi z nami?

K poprej navedenim načelnim točkam, po katerih se ravnaj po vojni avstrijsko carinstvo, spada torej še nadaljnje načelo: splošne ugodnosti brez katerekoli preference. Kajti, čim priznamo komurkoli ugodnosti, ki so pa iluzorne, ker te n. pr. Švedski dovoljene ugodnosti prekličemo ali predremo z odklopanjem Nemčije, s tem prelomimo Švedski dano besedo, ž njo sklenjeno pogodbo. Toda baš dobra vera mora zopet postati vodilno geslo za bodoče mednarodne stike.

Ali pa storimo tako, kakor predlagajo pristaši Srednje Evrope, da enkrat za vselej priznamo Nemčiji preferenco kljub ugodnostim za druge. Potem pomeni ta korak za našo industrijo to, kar svobodna trgovina med nami in Nemčijo, namreč poraz in osiromašenje naše industrije. Povrhu pa svetovnopolitično: vojno po vojni. Uprav naša glavna skrb bodi, da mirovna pogodba izključi vsako takšno jednostransko preferenco med katerimkoli suverenimi državami, ki ne tvorijo med seboj višje državne enote. Tega ne moremo dovolj poudarjati toliko napram izvajanjem Rennerja, kakor tudi na pr.

Schuhmacherja. Le-ta govori o carinskih ugodnostih in o odlikujoči carini, toda z docela drugega stališča: »Čim bolj dvomijo sovražniki o uspehu orožja, tem bolj si prizadevajo onemogočiti nemško gospodarsko silo po vojni in kujejo naklepe . . . Proti tem napadalnim nameram se moramo pripraviti . . . in si napolniti svoj trgovsko-politični tul.« (S puščicami! Preferenca in ugodnosti naj bodo takšne puščice!) »S tega stališča izročam te liste javnosti.«

O tem stališču pa ni treba več besed. A Schuhmacher ni napisal svoje strokovno sicer vrlo zanimive razprave za Avstrijo, nego za Nemčijo, imenuje jo »Betrachtungen über die deutsche Handelspolitik nach dem Kriege« in povprašuje, je li dobro, da je v preteklosti Nemčija podeljevala ugodnosti drugim in zato ni priznala Avstriji carinskih ugodnosti; te zapreke pa da po vojni ne bo več in zato priporoča takšno odlikovanje kot bodoče »obrambno«, torej bojno sredstvo. Toda pri tem pozablja na lastna izvajanja, da si želi preference tisti močnejši, ki ne more doseči carinske svobode. Da bi kakršnakoli preferenca napram Nemčiji učinkovala nekako kakor »vzgojna svoboda« po analogiji »vzgojne zaščite«, o tem dvomi Schuhmacher sam.

Če se izrekamo za neko carino, smo s tem povedali, da smatramo to carino za zadostno zaščito za svoje blago. Da bi eni ali drugi državi na ljubo šli pod njo, bi to pomenilo neprijaznost napram vsem onim, ki niso deležni te olajšave. Pričakujemo torej, da se mirovni kongres izreče na kratko za načelo: Države, ki sklepaajo mir, ne bodo ravnale druga proti drugi slabše nego proti katerikoli nevtralni državi. — Pozitivna posledica tega negativnega načela pa je medsebojna tekma brez takšnih trgovskopolitičnih koncesij, ki bi jih katerakoli danes nevtralna ali sovražna, v bodočnosti pa vsaj formalno prijazna država mogla smatrati za odlikovanje katerekoli države. Naš gospodarski program bi bil torej: Razvoj v svetovnem gospodarstvu, načelno odklanjanje preference in polaganega odpravljanja carinske meje med nami in Nemčijo; ugodnosti ali splošno ali pa nikomur, in zmerna zaščita z načeloma svobodnim uvozom živil ter sirovin ali vsaj z najnižjim obdačenjem; visok tranzit in radikalno pomnoženje in izboljšanje prometnih sredstev.

Za prehodno dobo pa ne bomo dololočali svojega medsebojnega razmerja avtonomno, nego na mirovnem kongresu, ki bo

v skupu medsebojnih trgovskih pogodb pokopal ententino in Naumannovo pripravo na »vojno po vojni«, na »strelske jarke« in polomil pripravljene »puščice«, ali pa s preferenco uničil pri ententi industrijo Italije in Francije v prilog Angliji in pri nas našo v prilog Nemčiji. Mislimo, da bi ta izid vojne ne bil ljub pri obeh prizadetih.

V.

V vojni smo, in psihološko razumljivo je, da strašijo povsod razni vojni koncepti tudi za prihodnost. Toda tudi to bo minilo z vojno in sicer v svojem bistvu preje, nego si to mislimo danes. (Če bodo na papirju tudi še nekaj časa žugali eni in drugi). Do l. 1914. si vojne, moderne, kontinentalne, ali celo svetovne vojne, sploh nismo mogli predstavljati in prav malokdo si je mislil, da bo trajala več nego eno leto. Stara generacija je pozabila na prejšnje vojne, mlada jih sploh ni poznala. Grozna katastrofa in vsled nje psihoza nas je v zadnjih treh letih toliko prevzela, da si danes miru niti več tako misliti ne moremo, kakor smo ga uživali, in da se nam zdi, kakor da traja vojna že celo desetletje. Odtod ta bojazen, odtod nepoznanje prihajajočega vsesvetskega gospodarstva, — kolikor se za temi značnicami ne skrivajo že odklonjene stare imperialistične in nacionalistične težnje. Seveda se tudi pred vojno masa ljudstva visoko gori do najizobraženejših slojev ni zavedala svetovne dobe, v kateri smo živeli in se bližali svetovni vojni, kakor slepec prepadu. Naravno je, da gospoduje vojna nad našim novim obzorjem, akotudi ni reč, ki se skriva za značnicami, več tako mlada, da bi je ne smeli poznati. Toda nova doba oblikuje ljudi po svoje in kdor je premajhen, ga novi tok odrine in postavi ob steno. Program Srednje Evrope je danes v Avstriji program dveh največjih nemških meščanskih strank in bodoče parlamentne debate se bodo zelo, zelo tikale reči in zadev, s katerimi računamo v vsakdanjem življenju. Ni vsejedno, ali se naučimo svetovno politično misliti nekoliko prej ali pozneje in kdor zamudi izprva, se le redko popravi, predno doseže tekmeč »finish«.

Če gledamo v daljavo in vidimo po vsesvetkem prometu silno vzrast evropejskega in ameriškega gospodarstva, — ali se nam ne zdi, da se morda ponovi sedanja tragedija na novo? Iz daljnega Iztoka odmeva zamolkel grom, kakor če se bliža nevihta za goro, kakor grom topov z oddaljene fronte. Japonski in kitajski kapita-

lizem sta se pred vojno razvijala rapidno, med vojno se razvijata skoraj bliskovito. Saj delata z neprimerno cenejšimi delavskimi močmi, nego stari evropski kapitalizem. V sedanji vojni ureja Evropa svoje razmere za stalno, da se potem v dolgi dobi miru pripravi na boj bele rase proti žolti. »Žolta nevarnost« bo v dohledni dobi postala značnica za novi »panazijski« imperializem, ki bo diktiral beli rasi jedinstvo itd. Dotlej se pa morajo evropska vprašanja rešiti, — saj se nam zde majhna v primeri z novimi nalogami. Ali naj nas nove tvorbe evropskih imperializmov in velezvez motijo v razvoju in izročje Mongolu?

S samoodločbo držav postane nujna tudi njih notranja uredba. Geslo »reforma« se razlega povsod. Avtonomija, ali centralizem? To vprašanje je tesno zvezano z ureditvijo današnjega našega gospodarskega vprašanja, — da je nova ureditev države potrebna, o tem smo si jedini z Rennerjem. Naumannom, Tiszó. Le o smeri in o potih te ureditve bo mnogo mnenj, mnogo programov in mnogo borb zanje. To vse pa pomeni razvoj, kam in kako.

Zavezanec.

Spisal J. Ser nec, c. kr. sodnik v Šmarju p. J.

I.

Pogostem opazujemo, da se dolžnik svojih dolgov, naj si jih je kedaj napravil iz lahkomišelnosti ali tudi moral napraviti v stiski, ne more znebiti kljub vsem poštenim naporom, ker se vsled vedno novih iztirjevalnih stroškov njegovi dolgovi vedno le večajo in večajo; končno se mu pusti komaj še toliko življenja, da nanovo naraščajoče stroške s svojim pičlim zaslužkom sproti poravnava, nikakor pa ni zanj rešitve iz preračunjeno nanj se valečih bremen.

Pač naj ščitijo zavezanca škode vsled izvršilnih stroškov pogiatvitno naslednje določbe izvršilnega reda:

§ 74 določa, da je zavezanec praviloma le dolžan plačati zahtevajočemu upniku stroške izvršilnega postopanja, ki mu jih je

prizadel in ki so potrebni za uresničbo pravice; upnikova pravica do povračila ne že pravomočno prisojenih izvršilnih stroškov ugasne, ako ne zahteva njih sodne določbe najpozneje v enem mescu po dognani ali ustavljeni izvršbi.

Po § 256 odst. 2 neha za zahtevajočega upnika z rubežem pridobljena zastavna pravica in ž njo cela izvršba, ako se ne predlaga dovolitev prodaje v enem letu po dnevu opravljenega rubeža ter se prodajno postopanje ne nadaljuje v redu;

določbe §§ 27, 96 in 263 omejujejo izvršbo le na objekte, ki so za pokritje tirjatve potrebni; § 39 št. 8 ustavlja izvršbo, če ni upati, da se doseže z nadaljevanjem in izvedbo izvršbe znesek, ki presega stroške dotične izvršbe; —

po § 49 ni moči zavezanca, ki je že prisegel razodetno prisego, siliti k ponovni prisegi, oziroma k ponovnemu zaporu, ker se je prvič branil priseči ter bil zaradi tega 6 mesecev zaprt: a) če se verjetno ne izkaže, da si je po prvi prisegi oziroma po prvem zaporu pridobil imovino, ali b) če od takrat vsaj niso potekla več kot 3 leta; —

§ 129 o ustavitvi prisilne uprave, če sploh ali vsaj za daljši čas ni upati takih doneskov, ki bi se mogli uporabiti za poplačilo zahtevajočega upnika;

§ 201 o spremembi prisilne dražbe v prisilno upravo, če že povprečni letni čisti donesek prisilne uprave pokrije dogovorjene anuitete ali druga dogovorjena odplačila z obrestmi vred ali celo pokrije vso terjatev zahtevajočega upnika;

§ 142, da je moči opustiti drugo cenitev zemljišča v dražbenem postopanju, če še ni poteklo več ko eno leto od časa, ko se je že dotično zemljišče cenilo o priliki poprejšnjega, pred koncem dražbe ustavljenega dražbenega postopanja in se med tem kakovost posestva ni bistveno spremenila;

posredno tudi določbe glede za zaslužek in preživljanje zavezanca z rodbino vobče neizogibno potrebnih imovinskih kosov; —

in določbe o varstvu neizogibno potrebnih dohodkov zavezanca ali gotovega dela njegove stalne plače v zmislu §§ 250, 251, 290—293, 330, čl. VII—IX, XXIX in XXX uvodnega zakona k izvršilnemu redu ter zakonov z dne 29. aprila 1873 št. 68 drž. zak., z dne 21. aprila 1882 št. 123 drž. zak., z dne 26. maja 1888 št. 75 drž. zak., in z dne 17. maja 1912 št. 104 drž. zak.

Res, da vse te in druge določbe dokaj branijo zavezanca gospodarskega pogina, vendar bi bilo treba določb, ki ga še holje varujejo izterjevalnih stroškov, da tako ne pride v položaj, ki v njem ne more ni živeti ni umreti in ki žene končno vendar marsikoga v obup ali ga pa gospodarski izpridi, t. j. ga pripravi v to, da se namenoma znebi premoženja, ker ga dovede do prepričanja, da mu poštenim potom itak ni pomoči.

Vsled tega pa ne pride v škodo samo zavezanec, ki je imel še dobre namene, temveč tudi upnik, ki ne more več dobiti pokritja. Ker tako trpi tudi splošno gospodarsko življenje, bilo bi treba posebno v sedanjih vojnih časih in v prvem času po vojni veliko bolj ozirati se na način izterjavanja.

Določbe poravnalnega postopanja in novega konkurznega postopanja v tem oziru še vedno ne morejo zadostovati, ker je vendar že vsako tako postopanje smatrati za poslednji pripomoček in deloma že za ominožno sredstvo, po katerem marsikdo nerad seže, posebno ne človek, ki še vedno upa, da si bo vendar kedaj — kakor pravi ljudski glas — solidnim potom pomagal iz zadrege. —

V gori označeni položaj že pride na primer dolžnik, če si nakoplje pri več različnih upnikih dolgov in če vsak upnik svojo, morda le majhno terjatev iztožuje po pravnem zastopniku, tako, da se vsaka terjatev vsled naraslih pravnih stroškov že skoraj za tretjino poveča. Upniki sicer potem čakajo z izvršbami navadno vsaj tako dolgo, da si more neimoviti dolžnik pridobiti kaj malega; potem pa se pogostem primeri, da sežejo vsi upniki z izvršbami na ta majhni prislužek in napravijo nove stroške. Ko si dolžnik zopet s težavo kaj pridobi, se ponavljajo enaki številni in dragi predlogi, čeravno upniki mnogokrat prav dobro vedo, da jih velika večina v tedanjem zavezančevem zarubljivem premoženju nikakor ne more najti zadostnega pokritja. S tem se začasno le doseže, da nastali izvršilni stroški večkrat že celo presegajo prvotne terjatve in potem visé kakor Damoklejev meč nad zavezancem ter mu jemljejo vsako veselje do nadaljnega dela, ker uvideva, da ne dela več za sebe, ampak le za tuje interese!

S takimi opetovanimi, že na prvi pogled brezuspešnimi izvršilnimi predlogi pa se zavezanec običajno le preganja, če je upati, da si dolžnik še kedaj pridobi premoženja z lastnim delom ali z dedščino, ali da se mu zviša plača toliko, da postane deloma zarubljiva

itd., skratka če je upati, da se iz tega bodočega premoženja vendar lahko poplača vsa množina poprej povsem nepotrebnih stroškov.

Da se tak način postopanja prepreči, ne zadostuje, kakor uči izkušnja, te uvodoma navedene zakonite določbe.

Treba bi bilo zakonitim potom omejiti dopustnost novih izvršilnih predlogov v tem zmislu, da bi se smeli taki predlogi zavrniti, če očitno ni nobenega kritja, ker je n. pr. pri drugi mobilarni izvršbi še pred kratkim poročal izvršilni organ, da pri zavezancu ni najti nobenih zarubljenih premičnin, ali da se jih je našlo le toliko, da komaj zadostuje za terjatev prejšnjih zahtevajočih upnikov.

Vsled tega naj bi se določil primeren rok n. pr. $\frac{1}{4}$ leta, da se pred njegovim potekom po tako ugotovljeni negativni mobilarni izvršbi ne bi smelo ugoditi splošnim izvršilnim predlogom glede zavezančevih premičnin in bi se morale po drugih sodiščih že dovoljene take izvršbe pod izgubo stroškov zavrniti. V ta namen bi pa bilo treba pri izvršilnem sodišču zaradi potrebne evidence o takih negativnih izvršbah uvesti sezname —, kakor so se bili uvedli podobni sezname o položenih razodetnih prisegah z ozirom na določbo § 49 izvrš. r. z naredbo pravosod. ministrstva od 16. junija 1902, št. 28 naredbe, na okrajnih sodiščih, pri sodnih dvorih in na večjih okrajnih sodiščih po deželi.

Samo tedaj, kadar se v izvršilnem predlogu navajajo določne nove zarubljive premičnine zavezanca, bi se naj smela kljub označenemu negativnemu poročilu izvršilnega organa dovoliti izvršba, vendar bi se takemu predlogu stroški le pripoznali, če se izkaže njegova dejanska uspešnost ali izkaže, da dotična izvršba le vsled devastacije in podobnega delikta, ali vsled izpodbojne pogodbe in podobnega ni imela uspeha.

Enako pa naj bi veljalo tudi pri izvršbah na nevknjižene terjatve zavezanca vsaj v najbolj običajnem in lahko izvedljivem slučaju, da je za dovolitev in opravo izvršbe pristojno sodišče zavezančeve občne podsodnosti (§ 18 izvrš. r.), ter bi se tukaj že iz navedene visokosti zarubljene terjatve spoznala event. nepotrebnost nove izvršbe na isto terjatev.

Seveda bi morala dajati sodišča na informativna vprašanja upnikov o vsebini označenih seznamov glede negativnih mobilarnih izvršb in glede izvršb na nevknjižene terjatve točna pojasnila, da zahtevajoči upniki ne bi zamudili pravočasnega izterjavanja. Tudi

bi se v ta namen, da se upniki obvarujejo tozadevne škode, lahko določilo, da se zahtevajočemu upniku na zahtevo zagotovi z zaznambo na seznamih prioriteta zastavne pravice z onim časom, ko je došlo k sodišču njegovo vprašanje o že tekočih izvršbah in obenem naznanilo, da namerava predlagati izvršbo. Ta prioriteta bi se pozneje le upoštevala, če se v primernem zakonito določenem roku po dobljenem uradnem obvestilu, da zoper izvršbo ni ovire, izvršba zares predlaga. Vendar se za označena vprašanja in naznanila, ki se naj smatrajo le kot informacije za vlogo, sploh ne bi priznavali nobeni stroški.

Pri zemljiškoknjižno zavarovanih terjatvah bi se dala podobna ureditev težko izvesti, ker se vrednosti zemljišč pogostem bistveno spreminjajo, vsled česar se ne bi dalo zlahka zanesljivo presoditi, če bo predlagana prisilna osnova zastavne pravice še kedaj dovedla do uspešne izterjatve; tudi zadevajo stroški nepotrebne vknjižbe navadno končno upnika samega, ker se zavezanec, kateremu se že enkrat posestvo proda, vobče še le redkokedaj opomore.

II.

Pa tudi v postopanju za razdelitev najvišjega ponudka na javni dražbi prodanih nepremičnin pušča izvršilni red upniku preveč svobode in sicer tukaj ne samo napram zavezancu, temveč tudi napram ostalim vknjiženim upnikom.

V zmislu §-a 216 izvrš. r. se odkaže upnikom tudi, če sploh ne prijavijo svoje terjatve k razdelilnemu naroku, njih vknjižena terjatev v celem obsegu ter vrhu tega še 3letne obresti od dneva domika nazaj.

Kolikokrat se odkažejo take terjatve, dasi sploh ne obstoje več, ali je vsaj del glavnice, večinoma pa vsaj del obresti odplačan! Vzrok, da se tako neutemeljeni odkazi tako pogostem dogajajo, pa tiči baš v tem, ker tem že plačanim upnikom — če hočejo v kalnem ribariti t. j. nepoštenim potom doseči vnovič plačilo svoje terjatve — ni treba nič drugega storiti kakor da tedaj, ko dobe vabilo k razdelilnemu naroku, in tudi pozneje še molčijo, ko prejmo vdrugič plačilo svoje terjatve.

Res je sicer, da se tudi lahko dolžnikom očita del krivde, ker niso skrbeli za pravočasni izbris, vendar je uvaževati, da je veliko

število takih dolžnikov posebno med kmeti, ki se še vedno dovolj ne zavedajo važnosti vknjižbe, in da tudi marsikdo ni vedno v stanu sproti prepričati se, če se je izbrisal plačani dolg ali odplačani del dolga. Tudi se pogostem zaradi izbrisnih stroškov sploh ne zahteva izbris, ter zato niti ni običajno, da se zastavna pravica za odplačane dele glavnice in plačane obresti sproti izbriše.

Pač pa je utemeljeno, da se vsaj takrat, ko gre za definitivno izplačilo dolga iz zastavljene nepremičnine t. j. pri razdelitvi izkupila — v tem oziru strogo postopa ter bi se naj že v vabilu k razdelilnemu naroku zemljiškoknjižni upnik izrecno pozval in poučil, da če ne prijavi svoje terjatve, ž njo sploh ne pride več na vrsto.

Seveda bi bilo treba tudi najti sredstev, da se take upnike zanesljivo in primerno opozori na dalekosežne posledice zamujene prijave. Zaradi tega naj bi se poleg že sedaj predpisanega razglasa na sodni deski tudi še skrbelo, da se prejemnika vabila k razdelilnemu naroku že z izvanredno kakovostjo tega vabila (n. pr. obdanega s širokim rdečim robom) opozori na njegov važen pomen; tudi bi naj bili v tem vabilu predtiskani predali za prijavo važnih okolnosti n. pr. glede visokosti in naslova vknjižene terjatve, in že vnaprej izpolnjeni po sodišču, tako da bi bilo treba sprejemniku edino le izpolniti predale glede poplačila ali delnega odplačila terjatve, stroškov in obresti. Konečno bi moralo imeti vabilo posebno očitno tiskani dostavek, da se, če upnik ne da o tem pojasnila, terjatev pri razdelitvi sploh ne upošteva. Da ima prejemnik za eventualno potrebne informacije dovolj časa, bi se naj za razpis razdelilnega naroka podaljšal v § 209 izvrš. reda določeni termin na en mesec.

Glede ostalih vknjiženih pravic bi ne bilo treba spreminjati §§ 150 in 227, razun glede prevžitkov, ki sicer niso na prvem mestu vknjiženi, pač pa še pred zastavno pravico zahtevajočega upnika ali njegovo pravico do poplačila (t. j. zaznambo dražbenega postopanja). Vsaj tako vknjižene prevžitke bi moral zdražitelj prevzeti brez zaračuna na največji ponudek, ker se naj vendar uvažuje, da izvršilni red — § 330 — sicer bistveno ščiti prevžitkarja, dočim pa naj pri razdelitvi naenkrat izgubi edino, kar še ima, ker denarni nadomestek posebno v sedanjih časih nikoli ne ustreza živemu, katerega je poprej dobival in natura — in se ozir na prevžitkarja ne sme kratkomalo omalovaževati s splošno trditvijo, da govore proti

prevžitkarju ekonomski interesi, ker je prevžitkar itak le večna ovira gospodarstvu.

Če se naj ohrani ljudsko zaupanje do našega prava, naj v njem vladajo krščanska načela tako glede zavezanca kakor glede prevžitkarja, ki je vsled starosti in bolezni še bolj potreben, četudi se njuni interesi v tem slučaju nekako križajo, ker je upati na višje izkupilo in vsled tega morda na preostanek izkupila za zavezanca, če zdražitelj prevžitek prevzame na zaračun največjega ponudka, ne pa, če ga prevzame brez zaračuna.

III.

Nadalje izvršilni red v postopanju glede zopetne dražbe zemljišč ne daje zavezancu dovolj svobode, da si morebiti — četudi brez škode za upnike — še po možnosti opomore.

Tako se delajo zavezancu za dobo do pravomočno dovoljene zopetne dražbe ovire, da se izvršba tudi tedaj, kadar so zaht. upniki popolnem plačani in kadar so sporazumljeni vsi upravičenci bodisi iz zemljiškoknjižnih pravic ali iz prednostnih terjatev — le iz formalnih vzrokov ne more več ustavljati, češ, da zopetna dražba ni več zoper zavezanca naperjena izvršba, ker zavezanec ni več zemljiškoknjižni lastnik že drugemu domaknjenega posestva in ker teče izvršba le še v prid razdelilnega sklada, vsled česar se naj izvršba kar uradoma nadaljuje.

V tem oziru bi se lahko brez vsake škode prepustilo upravičencem, da se svobodno sporazumejo glede vprašanja, če se naj zopet zavezanec vpostavi kot zemljiškoknjižni lastnik posestva, ter glede tega, če, kako in komu naj jamči mudni zdražitelj za z zamudo event. povzročeno škodo. Tudi glede začasne uprave, ki se je morebiti po prvem domiku uvedla, bi se dala najti sporazumna določba o tem, če naj pripadejo čisti dohodki event. oškodovancem ali upnikom ali zavezancu. Z izrecno spremembo zakona, ki zajamči tako svobodo gibanja, bi se le ustreglo modernemu pravnemu naziranju, ki pušča pogodnikom kolikor moči svobode, kadar ni v škodo tretjih oseb, temveč se kakor v tem primeru le vpostavlja prejšnje posestno stanje.

Ustavitev dražbenega postopanja v zmislu § 200 št. 3 oziroma celo § 151 št. 3 na 6 mesecev pa naj ostane pri zopetni dražbi docela

izključena, ker bi se s takim zavlačevanjem izvršbe zmanjšala vrednost zemljišča. Namesto ustavitve po § 151 št. 3 se naj, če pri zopetni dražbi ni dosežen najmanjši ponudek ali sploh ni ponudnika, v soglasju s sedanjo prakso po event. potrebni novi cenitvi zemljišča in določitvi novega najnižjega ponudka razpiše novi termin.

Pri tej priliki naj tudi še opozarjamo na mnogo prestrogo določilo §-a 154, II. odstavka izvrš. r., po katerem znaša rok za rekurz zoper dovolitev zopetne dražbe le 8 dni. Vsled tega more mudni zdražitelj tudi le v tem kratkem roku 8 dni po obvestilu o dovolitvi zopetne dražbe z ozirom na dražbene pogoje položiti pri sodišču že v plačilo zapadle obroke izkupila, ker sicer izgubi prvotna dražba veljavnost. In zato se običajno v tem kratkem roku 8 dni hiti do vseh upnikov, katerih seveda ni vedno takoj najti —, da se od njih dobi potrebne izjave za prevzetje dolga namesto plačila v gotovini z istočasno razbremenitvijo dosedanjega dolžnika (§§ 171, 223) ali se pa oblega denarne zavode, da se še hitro dobi za odplačilo potrebni denar. Večkrat je potem tudi malenkost vzrok, da se stvar v kritičnih 8 dneh ni dala povoljno urediti — dasi bi se to lahko doseglo v količkaj primernejši dobi, — če se na primer omejnjeni rekurzni rok zoper dovolitev zopetne dražbe podaljša na 14 dni ali izjemno celo na 3 tedne, ker namreč navadno šele obvestilo o dovoljeni zopetni dražbi zadosti učinkuje na mudnega zdražitelja, da prevzete dolžnosti, katerim se po večini niti ni hotel odtegniti, tudi dejansko izpolni.

IV.

Končno bi se tudi še dalo z novimi določili o odložitvi izvršbe ustreči zavezancu in tudi zahtevajočemu upniku, če bi se smela poleg v §§ 42 in 46 izvrš. r. navedenih slučajev izvršba tudi — odložiti že na podlagi sporazuma zahtevajočega upnika in zavezanca. Da se pa zavezanca vendar tudi varuje novih stroškov, izvirajočih iz večkratnih predlogov za odložitve ter za zopetno nadaljevanje izvršbe, naj bi se dopuščala taka odložitve vedno le najmanj na dva mesca in še to pod pogojem, da bi morali obe stranki sodišču na znanje dati izrecno soglasje s tako odložitvijo.

Dosedanje določbe, po katerih se izvršba sporazumno sploh dejansko ne more odložiti na krajši čas, kakor na šest mesecev in sicer le na ta način, da se dražbeno postopanje po §§ 200, št. 3, ozi-

roma 282 ustavi na šest mesecev, — skoraj »preveč« ščitijo zavezanca radi prej označenih stroškov, ker se marsikak zahtevajoči upnik premisli čakati celih šest mesecev na plačilo ter že raje zahteva, da se hitro konča izvršba s prodajo — na škodo zavezanca, ki bi si bil v krajšem času tudi že lahko opomogel; na drugi strani bi čakanje na plačilo tekom krajše dobe tudi zahtevajočemu upniku še ne delalo težav.

Taka sprememba zakona glede odložitve bi bila tembolj utemeljena, ker se pri šestmesečni ustavitvi dražbenega postopanja dotično zemljišče običajno zanemarija, bodisi da zavezanec vsled izvršbe izgubi veselje do gospodarstva, ali pa, če se zemljišče prisilno upravlja, da često tuji upravnik skrbno ne gospodari. Nadalje je pomisliti, da se pri taki ustavitvi tudi ne čaka samo šest mesecev, temveč še dokaj delj, ker je v zmislu § 169 odrediti dražbo zemljišča še 1—2 meseca od dneva razpisa dalje. Tudi dražba premičnin se ne more vršiti takoj po poteku zadevnih šestih mesecev, ker je tudi njo poprej nanovo naznaniti in razglasiti po §§ 272 in 273 izvrš. reda.

Ker so le stvarni nagibi povzročili te vrste, ki naj posebno z ozirom na sedanje izvanredne gospodarske razmere vzbude presojanje težavnega zavezančevega stališča, zato upamo, da se bodo tudi le v tem zmislu uvaževale »sine ira et studio«.

Nekaj o novejših davčnih zakonih.

Spisal **Hilarij Vodopivec**, c. kr. finančni svetnik in deželni davčni nadzornik v Trstu.

V novejših davčnih zakonih ne najdemo več one preprostosti in točnosti, ki jo kažejo še zakoni izza osemdesetih let prejšnjega stoletja. Zakonodajalčeva volja se v novejših zakonih ne izraža jasno in točno, tvarina ni pregledno razvrščena in temeljne, kakor tudi izjemne določbe niso navedene dovolj izrazito.

Oglejmo si tipičen primer, zakon z dne 28. decembra 1911, drž. zak. št. 242! Dasi je ta zakon v materijalnem oziru precej kazuističen in zavozlan, bi se mu bila vendar lahko dala v marsičem

preprostejša oblika; čemu je postavil zakonodajalec izjemne določbe k § 3, št. 1, in k § 4, št. 1, lit. a, oziroma št. 2, lit. a. na skrajni konec zakona? Morda iz razloga, ker naj § 28 glasom nadpisa vsebuje prehodne določbe? Toda stvarna pristojnost le-tega zakona je vsled določil § 1, odst. 1, in § 26, tako strogo začrtana in ločena od zakona z dne 25. marca 1880, drž. zak. št. 39, da med obema zakonoma ni nikakih kontaktnih točk, ne v materialnem, ne v formalnem oziru, in da vsled tega ne more nastati nikak konflikt med tema dvema zakonoma. In v resnici ne vsebuje § 28 nikakih prehodnih določil. Določba, da se doba časne ugodnosti zniža od 12 let na 10 let in šele pozneje na šest let, pač ni z juridičnega stališča taka, da bi jo mogli izrečno imenovati prehodno določbo.

Vsebina §§ 3, 4 in 28 v zvezi s predzadnjim odstavkom § 7 bi se bila dala veliko jasnejše in preglednejše izraziti prilično na sledeči način:

»Zakon priznava dvojne davčne ugodnosti:

1. Časno ugodnost, katera se dovoli v zmislu določil tretjega in četrtega oddelka tega poglavja, ako se je vložila dotična prošnja in sicer:

a) v letih 1912 do vštvetši 1916 dovršenim novim stavbam (§ 1, št. 1) ter v istih letih dovršenim stavbam z malimi stanovanji v zmislu tega zakona, popolna oprostitev od hišnorazrednega davka za dobo deset let, oziroma enako dolgo trajajoče znižanje hišne najmarine na znesek 5 odstotkov čistega najemninskega donosa;

b) novim stavbam, dovršenim po 31. decembru 1916 (§ 1, št. 1), dalje prizidanim in nadzidanim delom stavb brez ozira na čas dovršenja, popolna opustitev hišnorazrednega davka in hišne najmarine za dobo šest let;

c) celotno in deloma prezidanim stavbam popolna oprostitev od hišnorazrednega davka za dobo šest let, oziroma enakodolgo trajajoče znižanje hišne najmarine na znesek 5 odstotkov čistega najemninskega donosa.

2. Trajno ugodnost pod št. 1, lit. a, b in c, navedenim stavbam ali delom stavb, katera nastopi ali po preteku časne ugodnosti ali pa takoj, ako se ni zaprosilo časne ugodnosti in sicer:

a) v hišnorazrednem davku se znižajo davčni postavki tarifa zakona z dne 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17, za hiše¹⁾ I. do vštevši VII. tarifnega razreda za eno desetinko, za hiše VIII. do XVI. tarifnega razreda za eno petinko njihovega iznosa;

b) v hišni najmarini se trajno uporabljajo davčni postavki tarifa po prilogi A.

Davčni postavki tarifa po prilogi A, oziroma znižani postavki hišnorazrednega tarifa se predpisujejo tudi za vse poznejšnje gradnje na novih, prizidanih in nadzidanih stavbah, izvršenih v zmislu § 1, št. 1 do 3.

Kar velja v le-tem zakonu za hišnorazredni davek, se upošteva tudi pri hišni najmarini, odmerjeni po hišnorazrednem tarifu za neiznajmljene prebivalne prostore v zmislu § 5, lit. a, zakona z dne 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17.

Navedene davčne ugodnosti se nanašajo samo na državno davčno dolžnost; določbe glede predpisa doklad vsebuje § 24.«

Zadnji odstavek § 28, ki ga nisem sprejel v zgornji tekst, se primernejše dá vplesti pod § 18.

Kdor vzame zakon z dne 28. decembra 1911, drž. zak. št. 242, v roko in primerja mojo konstrukcijo in stilizacijo z dotičnimi določbami zakona, mi mora priznati, da je moje besedilo preprostejše, preglednejše in jasnejše nego besedilo zakona.

Toda ne samo v formalnem, temveč tudi v materijalnem oziru so novejši davčni zakoni precej nedostatni; polni so kazuistike in se vse premalo ozirajo na praktično in tehnično izvršljivost. V poročilu prof. drja. Josipa Redliča, člana bivše komisije za pospešitev upravne reforme (Dunaj, Dvorna in državna tiskarna 1913) najdemo na strani 185 (prvi oddelek) sledečo trditev: »So leidet auch die neuere und neueste Steuergesetzgebung fast durchwegs an dem schweren Mangel, dass bei der Ausarbeitung dieser Gesetze auf die Bedingungen der administrativen Durchführung so gut wie keine Rücksicht genommen wurde.« In dalje je čitati na istem mestu: »Aber wunderlich ist es, dass auch von seiten der Finanzverwaltung in den Gesetzentwürfen so wenig Rücksicht genommen wird auf die Konsequenzen jedes Steuergesetzes für die Administration der Finanzen, und es ist bemerkenswert, dass die Frage der Kosten der

¹⁾ Zakon rabi izraz „poslopja“, dasi so hišno-razrednemu davku podvržene samo hiše t. j. prebivalna poslopja („Häuser“ in ne „Gebäude“).

Durchführung einer Steuer von der Finanzverwaltung gewöhnlich ausserordentlich wenig in Berücksichtigung gezogen wird.«

Odnosno na ta izvajanja naj podam v naslednjem nekatere težkoče in okornosti pri odmeri, predpisovanju in zaračunanju direktnih davkov, povzročene od novejših zakonov.

Popusti v zmislu členov VIII. do XII. zakona z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, se temeljem § 3 zakona z dne 23. januarja 1914, drž. zak. št. 14, pod pogoji, navedenimi v § 2 istega zakona, vpoštevajo na način, da se zemljarina zniža za 15% njeneга dotedanjega odmerila, t. j. na 19,3% čistega katastralnega donosa, in da se pri hišnem davku postavki zakona z dne 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17, (izvzemši 5% davek) znižajo za 12,5%. Vsled tega je v svrhu odmere doklad za samoupravne zaklade zvišati zemljarino na $\frac{100}{85}$, hišno najmarino in hišnorazredni davek pa na $\frac{8}{7}$ njihovega iznosa. Z drugimi besedami: znižanje državnih realnih davkov vsled zakonskega popusta se sedaj ne izvrši več potom odštevanja, temveč potom enakovrednega odstotnega zvišanja davčnega postavka, dočim je v svrhu odmere doklad odmeriti davke v dotedanji višini.

O dotedanjem načinu izračunanja popusta pri realnih davkih opaža profesor Redlich v svojem zgoraj navedenem poročilu na strani 186 (drugi oddelek) sledeče: »... gegenwärtig müssen trotz dieser Nachlässe die Steuern in ihrem vollen Ausmasse vorgeschrieben werden, weil sie in diesem Ausmasse der Berechnung der Zuschläge zugrunde gelegt werden. Welche Summe von überflüssigen Schreivarbeiten und Berechnungen damit den Steuerämtern und den Rechnungsbehörden auferlegt wird, ist jedem Praktiker unseres Steuerwesens nur allzu gut bekannt.«

Človek bi mislil, da so se z zakonom z dne 23. januarja 1914, drž. zak. št. 14, t. j. s fiktivno odstranitvijo zakonskega popusta, odpravili ti nedostatki; temu pa žalibog ni tako. Z izvršilno naredbo finančnega ministrstva od 10. avgusta 1914, drž. zak. št. 218, se je namreč glede hišnega davka odredilo, da je pri predpisovanju in odpisovanju izračunati razven čistega zneska drž. davka tudi podago za odmero doklad. Analogno postopanje velja tudi za zemljarino. Zatorej se morata odslej pri odmeri hišne najmarine glede vseh »starih« hiš (zakon od 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17), kakor tudi

glede onih »novih« hiš (zakon od 28. decembra 1911, drž. zak. št. 242), za katere se odmeri tarifna najmarina, izračunati mesto enega zneska, dva zneska. Isto velja za zemljarino in hišnorazredni davek.

Dasi se ta določila s praktičnega stališča ne morejo smatrati za vzgledne, ker morajo davčna oblastva in uradi pri hišnem in zemljiškem davku izračunati in predpisati za vsakega davkoplačevalca po dva zneska in sicer z enim odstotkom državni davek in z drugim odstotkom podlago za odmero doklad, bi koncem tudi to postopanje ne vsebovalo nič drugega, nego pomnožitev mehničnega dela, ako bi prišli v vseh slučajih enaki odstotki v pošteev. Vendar temu ni tako. Dvanajstinpol odstotno diferenciranje se nahaja samo pri takozvanih »starih« poslopih, dočim je pri takozvanih »novih« poslopih erarna najmarina enaka podlagi za odmero doklad. Za hišnorazredni davek in tarifno najmarino (§ 5, lit. a, zakona z dne 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17) imamo pa tudi glede »novih« hiš diferenciranje med erarnim davkom in podlago za odmero doklad, ki obstoji v tem, da se erarni davek zmanjša v primeri s podlago za odmero doklad za 1·25% in razven tega za $\frac{1}{10}$, ozir. $\frac{1}{5}$ (§ 3, t. 3, zak. z dne 28. decembra 1911, drž. zak. št. 242), kar odvisi od dejstva, se li obdačenje izvrši po I. do VII., oziroma po VIII. do XVI. razredu hišnega tarifa.

Pri odmeri najmarinskega davka je torej razločevati med sledečimi vrstami davka: med plačljivo, neplačljivo (idealno) najmarino in 5% davkom po zakonu z dne 9. februarja 1882, drž. zak. št. 17, dalje med najmarino, odmerjeno s 5%, oziroma po tarifu A, B ali C, zakona z dne 28. decembra 1911, drž. zak. št. 242, oziroma med tarifno najmarino, ki se predpisuje s celim zneskom (tarifa) in med ono, ki se predpisuje z odbitkom in v zadnjem slučaju zopet, ali je odbiti $\frac{1}{10}$ ali $\frac{1}{5}$ postavka; dalje se mora glede vsake odmere še določiti, ali je doklade za avtonomne zaklade odmeriti od $\frac{8}{7}$ ($\frac{8}{7}$ od $87\cdot5 = 100$) erarnega predpisa ali od neizpremenjenega državnega davka.

Da je v takih okolščinah izračunanje in tabelarno izražanje predpisa precej težavno in nepregledno, vedo najbolje uradniki, ki morajo izvršiti dotične predpise.

S takimi in sličnimi zakoni se delo davčnih oblastev in uradov po nepotrebnem komplikuje in obtežuje. Zato je revizija vseh novejših davčnih zakonov s stališča praktične izvršljivosti potrebna in želeli bi bilo, da bi v bodoče merodajni krogi pri kodifikaciji novih zakonov obračali nekoliko več pozornosti tehnični strani uradovanja.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Če se snideta pravica žene do prehrane napram možu (§ 91, 1264 o. d. z.) in pravica potrebnih staršev napram istemu možu kot sinu (§ 154 o. d. z.), je obema zahtevkoma kot popolnoma enakopravnima enakomerno ugoditi, ali vsaj po razmerju njihovega obsega.

Pravdno sodišče, določujoče višino prehrane, ki jo mora mož plačati ženi, je odštelo od premoženja ozir. prihodkov moža najprej vso prehrano, ki jo mora dajati svoji potrebni materi.

Razlogi.

Toženec zahteva, da bi mu bil odštet izdatek, ki ga daje vsled svoje zakonite dolžnosti, določene v § 154 o. d. z., svoji nepremožni materi za podporo. Ta zahteva je tembolj utemeljena, ker je bil toženec tožnico že pred poroko na to svojo dolžnost opozoril in ni proti temu ničesar ugovarjala. Ta izdatek priznava sodišče z ozirom na draginjske razmere, na visoko starost in s spričevalom dokazano bolehnost matere, v zmislu § 273 c. pr. r. s primernim zneskom 1000 K. Uvaževalo je tudi, da drugi sin, ki ima manjše dohodke in skrbi za ženo in tri otroke, ne more izdatnejše podpirati matere, temveč komaj malo prispevati. Primerna prehrana stare in bolehne matere zahteva pa v današnjih razmerah gotovo več izdatkov kot 1000 kron.

Prizivno sodišče je pritrdilo stališču prvega sodišča.

Razlogi.

Alimentačna dolžnost napram materi sicer ni z obveznim izvršilnim nalogom naložena tožencu. Toda nalaga mu jo predpis § 154 o. d. z., in sicer nikakor ne kot subsidiarno dolžnost, temveč kot direktno, ki pa seve ne more segati tako daleč, da bi toženec sam in njegova žena, ki ima proti njemu pravico do prehrane, prišla vsled tega v bedo.

Takšne bojazni pa tu ni, kakor izhaja iz izpodbijane sodbe. Na premoženjske razmere toženčevega brata in na njegovo zmožnost, prispevati k prehrani za mater, se je pravdno sodišče zadostno oziralo; seveda je upoštevalo tudi okolnost, da dolžnost otrok, dajati prehrano potrebnim staršem, ni solidarna, temveč se ravna po njihovih premoženjskih razmerah (jud. št. 236). Zato pravdno sodišče zneska 1000 K ni označilo za celotno prehrano matere, nego le za primerni del, ki odpade na toženca z ozirom na to, ker more njegov brat v razmerju k svojemu premoženju le malo prispevati k prehrani. Zato ta postavka, ki se je odštela, ni neutemeljena.

C. kr. vrhovno sodišče je z odločbo 30. januarja 1917 Rv II 33/17, reviziji deloma ugodilo.

Razlogi.

Revizija očita, da je bila višina alimentacije za tožnico odmerjena šele, ko je bila pokrita alimentacija za toženčevo mater, in je mnenja, da ima po zakonu pravica žene prednost. V tem oziru je moči priznati reviziji tožnice le deloma upravičenost.

Po §§ 91 in 1264 o. d. z. je mož kakor nositelj zakonskega bremena dolžan dajati ženi brez ozira na njene premoženjske razmere po svojem premoženju, t. j. po svojem položaju, po premoženju in pridobitni sposobnosti stanu primerno (dostojno) prehrano. Nasproti temu so descendentni po § 154 o. d. z. dolžni, primerno vzdrževati svoje starše le takrat, če pridejo v revščino, t. j. če si ne morejo več priskrbeti stanu primerne prehrane, tudi ne z lastnim delom, primernim njihovemu socialnemu položaju.

Toda četudi je alimentadni zahtevk žene, ki ga ni treba opirati na potrebnost žene, brezpogojen, in četudi je alimentadni zahtevk matere pogojen in odvisen od okolnosti, da je ona obubožala,

postane tudi le-ta zahtevek brezpogojen v tem trenutku, ko je mati postala revna, in nobenega povoda ni, da bi se enemu zahtevku dajala prednost pred drugim. Oba zahtevka sta torej enako pravnna in enakomočna, oba morata biti izpolnjena in to ne drug za drugim, temveč drug poleg drugega.

Pravno pomotno je torej, če je določilo prizivno sodišče alimentacijski zahtevek tožnice na ta način, da je od ugotovljenih prejemkov toženca odštelo poleg drugih postavk tudi prispevek za materino prehrano, ki jo trpi toženec, in je tako temu zahtevku dalo prednost pred zahtevkom žene. Ravnotako je pa nepravilen tudi nazor revizije, da gre zahtevek žene v vseh okolščinah pred zahtevkom matere in da mora biti najprej izpolnjen. Revizija se v tem oziru sklicuje na posvetovalne protokole obč. drž. zakonika (Ofner I., 151), po katerih so otroci dolžni vzdrževati starše samo »po možnosti«, in sklepa iz teh besed, da je obveznost otrok le toliko zakonita, kolikor je zagotovljena njih lastna primerna prehrana (vštevši prehrano žene in otrok). Ta nazor je nepravilen. Na navedenem mestu se izraža, kar je ravno tam izrecno poudarjeno, samo osebno, t. j. drugačno mnenje dveh članov dvorne komisije, in se že o ozirom na splošno besedilo navedene opazke ne da tako razlagati, kakor revizija hoče in sklepa.

Toženec ima torej v predmetnem slučaju dve enako močni dolžnosti, namreč napram ženi in napram obubožani materi in je v stanu oba zahtevka enega poleg drugega izpolniti, četudi ne v vsej zahtevani meri. Kajti jasno je, da je v vseh slučajih, kadar se snideta oba alimentacijska zahtevka, pri določitvi vsakega izmed njih vedno imeti pred očmi to, da mora biti tudi drugi zahtevek izpolnjen, da se torej prehrana, ki gre vsakemu izmed enako močnih petentov, odmerja samo z ozirom na nastajajočo konkurenco. Če torej ne moreta biti oba alimentacijska zahtevka povsem izpolnjena, se je treba nanje ozirati vsaj po razmerju njihovega obsega. K temu prihaja v le-tem slučaju pri materinem zahtevku v poštev to, da je poleg toženca tudi njegov brat dolžan in tudi v stanu, razmeroma prispevati k prehrani matere, dočim je napram tožnici edino le toženec zavezan v izpolnjevanje.

K.

b) Izjemno določbo §-a 168 o. d. z. (novo besedilo) je moči uporabiti le pred rojstvom nezakonskega otroka.

V zadevi nezakonske matere K. A. proti B-u radi založitve prehrane pri sodišču je rekurzno sodišče spremenilo sklep okr. sodišča in zavrnilo predlog nezakonske matere, da naj bi B. založil pri sodišču izdatke za preživljanje nedl. otroka V. A. za prve tri mesece po rojstvu in sicer v znesku 90 K, prehrano nezakonske matere za prvih šest tednov 100 kron in otroško perilo 50 kron.

Razlogi.

Nezakonska mati K. A. je porodila dne 30. decembra 1915 dečka V. B., ki mu za očeta označuje B-a. Proti le-temu, ki očetovstvo taji, je bila vložena pri okr. sodišču tožba na priznanje očetovstva in tekom tega spora je potrdila nezakonska mati kot priča, da je v kritičnem času z B-om telesno občevala in da v tej dobi ni gojila nikakih stikov z drugimi moškimi.

S predlogom z dne 23. septembra 1916 je pa prosila, naj se B-u zaukaže po § 167 in 168 o. d. z. (novo besedilo), da založi pri sodišču izdatke poroda in prehrane v začasem znesku 1237 kron in sicer: 1. izdatke za prehrano otroka za prve tri mesece po rojstvu 135 K; 2. izdatke za prehrano matere za prvih šest tednov po porodu 168 K; 3. izdatke za otroško perilo 80 K; 4. izdatke za prehrano matere dva meseca pred porodom 240 K in 5. izdatke za oskrbo otroka za osem mesecev 480 K.

S sklepom okr. sodišča je bilo tožnici priznано ad 1.) 90 K, ad 2.) 100 K in ad 4.) 50 K in nezakonskemu očetu naloženo, da te zneske pri sodišču založi; ostali zahtevki nezakonske matere so bili zavrnjeni.

Proti temu sklepu je vložil B. pravočasno rekurz, češ, da pogoji zakona (§§ 167, 168 o. d. z.) niso podani, da so zahtevki previsoko nastavljeni in da predpogoj očetovstva ni dokazan.

Rekurz je upravičen.

Po § 168. o. d. z. (novo besedilo) je moči že pred porodom otroka prisiliti nezakonskega očeta na predlog matere, da založi pri sodišču za prve tri mesece za prehrano otroka in tudi za mater običajen znesek, ki ga jej mora po § 167 o. d. z. povrniti oče. Tu gre za zavarovanje prehrane takoj za prve trenutke otroka, za šest-

tedensko prehrano matere in za stroške poroda, kar vse je odvisno od potrebnosti matere in od njenega rednega obnašanja ter od verjetnosti očetovstva, kot pogoj tozadevnega predloga matere. Po določbi § 168 o. d. z. je moči zahtevati zavarovanje le za bodočo dobo, ki je omejena le na prve tri mesece po porodu, oziroma na šesttedensko dobo. V tem slučaju pa zahteva nezakonska mati »zavarovanje« prehrane za minolo dobo, torej za izdatke, ki so bili resnično napravljeni. Ali ona ne more nič več zahtevati tega zneska po preteku onih treh mesecev ali šestih tednov, kakor že beseda »zavarovanje« sama naznačuje, temveč more edino, če je imela izdatke za otroka sama, v zmislu § 1042 o. d. z. s tožbo zahtevati od nezakonskega očeta odškodnino, nikakor pa ne v nespornem postopanju po zmislu § 168 o. d. z. Za ta nazor govori tudi določba § 1418 o. d. z., v katerem je utelešen princip: »nemo pro praeterito alitur«. Sicer pa to izhaja tudi iz cit. §§ 167 in 168 o. d. z.

Dočim je § 168 o. d. z. nekaka z a č a s n a o d r e d b a, ki ima namen zagotoviti z založitvijo zneska na sodišču bodočemu človeku življenske pogoje v najnežnejši dobi ter tudi potrebni in redno živeči materi prehrano v šesttedenski dobi in stroške poroda, vse to že tedaj, če je bilo očetovstvo le verjetno izkazano — določa § 167 o. d. z. dolžnost »očeta«, ki je bil po zakonu za takega spoznan, namreč da je »oče« dolžan povrniti stroške poroda ter tudi prehrane nezakonske matere za prvih šest tednov in druge s tem združene izdatke. Izdatki so morali biti že resnični, da jih treba povrniti, a mogoče jih je zahtevati, kakor druge pravice, edino-le s tožbo, če niso podani, kakor v tem slučaju, pogoji § 16, odst. 2. ces. nar. z 12. oktobra 1914. Nezakonska mati, ki se ni poslužila dobrote po § 168 o. d. z. pred porodom, tega po porodu ne more storiti, kajti s porodom preneha pravica na zavarovanje sama od sebe, ter se umakne močnejšemu pravu, dolžnostim, nastalim s porodom, ki jih zakon posebej določa. Zato nezakonska mati po porodu ne more zahtevati zavarovanja nastalih izdatkov, nego le njih povračilo v zmislu § 167 o. d. z.

Bilo je torej rekurzu ugoditi in predlog nezakonske matere z a v r n i t i, četudi so bili podani ostali predpogoji § 168 o. d. z.

Revizijski pritožbi K. A. v r h o v n o s o d i š č e ni ugodilo (odl. z dne 16. januarja 1917 R III 7/17).

Razlogi.

Revizijska pritožba temelji na pomotnem umevanju določeb §§ 167 in 168 o. d. z. Pravilen je pa nazor rekurznega sodišča, da je izjemni predpis §-a 168 o. d. z. moči uporabiti le pred rojstvom nezakonskega otroka, kar izhaja že iz namena zakonovega predpisa.

Nravna upravičenost tega predpisa temelji na principu, da je ravno v dobi neposredno po rojstvu nezakonskega otroka njegovo življenje najbolj ogroženo in da mati najbolj potrebuje denarja. Te okolnosti vsebujejo veliko nevarnost in bi bili mnogokrat v zakonu zajamčeni zahtevki otroka in njegove matere praktično brez vrednosti, če bi se mogli šele po porodu uveljavljati; kajti tudi določeb izvršilnega reda o začasnih odredbah ni mogoče uporabiti pred porodom, ker v naprej zahtevkov ne nastaja, temveč je tu le možnost, da nastane zahtevkov (§ 378 izvrš. r.). Da se te težkoče preprečijo in se v interesu matere in otroka zadosti potrebi, da so namreč sredstva za kritje stroškov, v §-u 167 o. d. z. naznačenih, ter tudi prvih zahtevkov otroka glede prehrane že pri roki v času poroda, zato je zakonodajstvo določilo v §-u 11 ces. naredbe z dne 12. oktobra 1914 drž. zak. št. 276, novi materijalno-pravni zahtevkov nezakonske matere, ki se začenja že s spočetjem, in je zlasti proglasilo, da je nezakonska mati tudi legitimovana uveljaviti bodočo pravico še nerojenega otroka do preživnine.

Kakor hitro se otrok rodi, postane določba §-a 168 o. d. z. brezpredmetna; nič več nima namena, po rojstvu otroka zavarovati s sodno založitvijo stroške poroda in prehrano, kakor hitro so ti zahtevki postali eksistentni in je moči zahtevati plačilo, ki se da zavarovati po okolščinah na podlagi predpisov izvršilnega reda z začasnimi odredbami.

Čisto napačno je izvajati, kakor to poskuša revizijski rekurz, iz 2. odstavka §-a 167 o. d. z., kjer se določa triletna zastaralna doba za tam naznačene materine zahtevke, da je mati tudi po rojstvu otroka še tri leta upravičena predlagati založitev v zmislu § 168 o. d. z. Že mesto tega predpisa o zastaranju v besedilu zakona kaže, da se tiče predpis le povračila že nastalih izdatkov.

Ravnotako pomotno je izvajati iz besedice »že« (»schon«), s katero začenja § 168 o. d. z., da je zakonodajalec nameraval prepuštili materini volji, da se posluži že večkrat omenjene pravice v

kateri dobi hoče — pred porodom ali po njem. Besedilo »Že pred rojstvom otroka more sodišče na predlog matere...« (»Schon vor der Geburt des Kindes kann das Gericht auf Antrag der Mutter...«) — nima drugega pomena kakor poudariti okolnost, da se tu nudi posebna pravna dobrota.

Končno se ne sme zamolčati, da bi istočasnost oficijoznega postopanja po § 168 o. d. z., začetega po porodu, ter pravnega postopanja radi priznanja očetovstva, za katero ni treba, da bi bilo eno in isto sodišče pristojno, povzročila lahko sumljive zapletljajaje, ker so možne ugotovitve nasprotujočih si okolnosti in tudi različne uporabe zakona.

Ker je K. A. porodila dne 30. decembra 1915 in podala svoj predlog, o katerem se razpravlja, šele 23. septembra 1916, je sklep rekurznega sodišča, s katerim se ta predlog zavrača, pravičen.

K.

c) Temeljem oporoke, napravljene pred prvo novelo (ces. naredba od 12. oktobra 1914 št. 276 drž. zak.), je izmeriti za zapustnikove otroke nujni dedni delež po prejšnjih določbah obč. drž. zakonika (§§ 765, 757, o. d. z.).

Zapustnik C je imenoval v svoji oporoki z dne 8. maja 1900 za dedinjo svojo ženo, določil pa otrokom nujni dedni delež. Pri zapuščinski razpravi, ki se je vršila leta 1916, pojavil se je spor o visokosti nujnega dednega deleža. Otroci so zahtevali v zmislu določbe § 765 o. d. z. polovico tega, kar jim pritiče po zakonitem nasledništvu, torej $\frac{1}{2} = \frac{4}{8}$, vdova pa je zastopala z ozirom na besedilo § 757 o. d. z. v zmislu prve delne novele po cesarski naredbi od 12. okt. 1914, št. 276 drž. zak., stališče, da je izmeriti nujni dedni delež le s $\frac{3}{8}$, ker dedujejo po zakonu preživeči zakonec $\frac{1}{4}$, otroci pa $\frac{3}{4}$. Vdova je tožila na ugotovitev v zmislu svojega zahtevka.

Vse tri stopnje so zavrnile tožbeni zahtevek in sicer c. kr. vrhovno sodišče z odločbo od 13. marca 1917 Rv VI 34/17.

Iz razlogov :

... Tožnica vidi revizijski razlog § 503 št. 4 v tem, da je pomotna razlaga § 765 o. d. z. S tako razlago se zakon naravnost popravlja, ker je izrečeno proti jasnemu besedilu, da je nujni delež polovica zapuščine, ne pa polovica zakonitega deleža.

Predvsem je poudariti, da sta prišli nižji stopnji do enake odločbe temeljem različne pravne razsoje. Prvo sodišče meni, da je rešiti vprašanje o visokosti nujnega dednega deleža tožencev še po določbah, veljavnih do 12. oktobra 1914, ker je oporoka bila narejena dne 8. maja 1908, torej dosti pred navedenim rokom, in ker zakoni po § 5 o. d. z. ne segajo nazaj. Druga stopnja pa trdi, da je izmeriti nujni dedni delež za otroke vselej s polovico cele in čiste zapuščine tako po noveli od 12. oktobra 1914 št. 276 drž. zak., kakor tudi temeljem prejšnjih predpisov. Zato da ni treba razmotravati, ali je presoditi vsebino imenovane oporoke po navedeni noveli ali po dotlej veljavnih predpisih. Le mimogrede omenja prizivna sodba, da je odločiti to pravdo že po novem pravu z ozirom na določbe §§ 72, 68 do 71 in 59 novele.

Po naziranju revizijskega sodišča pa je povsem odveč, baviti se z vprašanjem, ali je presojati zadevno oporoko po delni noveli od 12. oktobra 1916 št. 276 drž. zak., ali po prejšnjih določbah obč. drž. zakona. Merodajna je marveč edino le razlaga oporoke in ž njo izrečenega zapustnikovega namena glede tega, koliko da je hotel zapustiti otrokom. V oporoki je določil zapustnik, da mora tožnica kot vesoljna dedinja izplačati tožencem nujni dedni delež. Kakor je prvo sodišče pravilno izreklo, je pritegniti v to svrhu, da se določi količina nujnega dednega deleža, le tisti zakon, ki je bil veljaven ob času napravljene oporoke. Ta je bila narejena leta 1908. in zato je izmeriti nujni dedni delež po pravilih obč. drž. zakona, ki so veljala do 12. oktobra 1914. Glasom teh zakonitih določb pa je nujni delež polovica, torej $\frac{4}{8}$ čiste zapuščine, o čemer ni spora med strankami, kakor ni nesoglasja v mnenju nižjih stopenj. Vsled tega je zapustnik, ki je dal zapisaji svojo poslednjo voljo v slovesni obliki notarskega zapiska, s tem, da je omejil tožence na nujni dedni delež, vsekakor hotel določiti in z ozirom na neoporečeno veljavnost oporoke tudi določil, da naj dobe toženci polovico njegove čiste zapuščine za nujni delež.

Izpodbijana sodba ustreza torej zakonu in ni potrebe odločevati o nadaljnji posledici, kolik bi bil nujni delež v slučaju, ako bi bila oporoka napravljena po 12. oktobru 1914 in bi se moral določiti nujni delež temeljem zadevne nove določbe, ki velja še le od 13. oktobra 1914 dalje.

Revizija se peča zgolj s tem vprašanjem in meni v soglasju s pravnim mazorom, razmotranem že v prizivu, da velja kajpada novi zakon. Zato je neutemeljena in jej ni bilo ugoditi.

B. B.

d) K vprašanju zavarovalne prepustitve lastnine: S kupno pogodbo v zavarovanje terjatve se ne pridobi niti lastninska, niti zastavna pravica na blagu, ako ni bilo telesno izročeno. — „Constitutum possessorium“ ne more biti sredstvo za pridobitev zastave. — Pogoji za pridobitev zastavne pravice s simbolno tradicijo. (§-i 449—452 o. d. z.)

V zavarovanje menične terjatve v znesku 1500 K je bil trgovec M. dne 27. junija 1914 izločil upniku A. iz svoje zaloge razno blago in ga spravil v zapečateni zaboji, ki so bili označeni z imenom A-a in mu prepuščeni na dispozicijo. To blago je ostalo pri M-u na posebnem prostoru in M. je izdal A-u pismeno izjavo, da je to konsignirano blago smatrati za njemu prodano in izročeno, ter še tudi saldirano fakturo. Vrh tega si je dal A. izdati od U-e soproge M-ove, in sodolžnice M-ove, pismeno izjavo, da je konsignirano blago v zabojih prevzela ona, kakor njegova pooblaščenka.

A. je tožil M-a, da mu mora izročiti konsignirano blago.

Prvo sodišče je tožbo zavrnilo iz razlogov:

Ni spora o tem, da pravno opravilo, ki je podlaga tega spora, ni kupna pogodba, nego opravilo za zavarovanje terjatve tožnikove. Različnega naziranja pa sta stranki o pravni naravi tega opravila. Tožnik trdi, da gre tu za prepustitev lastnine v svrhu zavarovanja ali za zastavodajo. Toženec pa trdi, da gre za neveljavno zastavodajo. Če naj se smatra dokazano ravnanje za zastavodajo, je pritrčiti tožencu, da to ravnanje ni moglo osnovati zastavne pravice. Gola pogodba ne more po avstrijskem pravu (različno od drugih prav) ustanoviti niti lastnine, niti zastavne pravice; pridružiti se mora še dejanje pridobitve, kajti drugače bi bila navideznim pogodbam vrata na stežaj obrta.

V le-tem slučaju je šlo za predmet, ki dopušča telesno izročitev. Da bi torej tožnik pridobil zastavno pravico, bilo je potrebno, da so mu bili predmeti izročeni in da bi jih bil on

prevzel v svojo hrambo. Kajti le v imetju zastavljenih telesnih stvari je zavarovanje. O takšni izročitvi ali prevzemu pa ni ničesar najti v ugotovljenem stvarnem položaju. To, da so se predmeti označili z imenom tožnika, ne more spričo §.a 427 o. d. z. nadomestiti telesne izročitve; to pa, da se je blago pustilo v opravnici zastavnega dolžnika in da se je sklenila hranitvena pogodba s sodolžnico, ki zopet ni blaga sprejela v hrambo, govori povsem jasno proti temu, da bi se bila izvršila telesna izročitev.

Pa tudi če bi se mislilo na prepustitev lastnine v zavarovanje, se protivijo stališču tožnikovemu okolnosti, ki njegove zahteve izpodkopujejo. Naj se tudi prizna, da je promet razun zavarovalnih opravil in sredstev o. d. zakonika iztaknil še druga zavarovalna opravila in sredstva, je vendar pri vseh teh treba preiskati, ali se vjemajo s sedanjim pravnim redom, mari so ž njim v protislovju. Le opraviom prve vrste more pristojati pravno varstvo. Predmetno pravno opravilo pa spada v drugo vrsto. Protislovje je formalno in materijalno; formalno, ker se zahteva izročitev blaga, ki je vredno nad 3000 K, a interes na njem se ceni nekoliko nad 1600 K; materijalno protislovje pa se kaže na več strani. Predvsem v takem dogovoru ni rešeno vprašanje, kaj naj se zgodi, ako toženec ne plača. Rešeno bi pa moralo biti spričo svrhe »lastninskega prenosa«. Izvršila se pa tudi ni nikaka izročitev. Kar je bilo poprej rečeno glede zastavodaje, je treba analogno uporabiti tudi pri lastnini v svrhu zavarovanja. Izročitev potom izjave je popolnoma izključena. Znano je sicer sodišču, da se promet giblje močno na nasprotnem stališču: blago se v svrhu zavarovanja prepusti v last upniku, ostane pa pri dolžniku v shrambi; terjatve se v zavarovanje preneso na upnika, toda dolžnikov dolžnik se o tem ne obvesti. Tako se dolžnik vnanjemu svetu kaže moža, ki ima zaloge blaga in blagovne terjatve, dočim dejansko ni več premoženja, na čegar podlagi bi se mu mogel dajati kredit. Še drugo protislovje je to, da tožnik ne zahteva blaga, ki naj si ga je v last pridobil, od U-e, kateri ga je dal v hrambo, nego zahteva njegovo izročitev od toženca. In to se zopet da le razlagati odtod, ker ni iz »pripodobitve lastnine v zavarovanje« izvajal edino-le dopustne posledice, namreč da bi bil svojo lastnino k sebi vzel. Tega ni

storil in nasledek je zopet ta, da smatra tožnik toženca tudi za hranitelja, in da označuje zadržavanje predmetov s kazensko-pravnega stališča za poneverjenje.

Prizivno sodišče ni ugodilo tožnikovem prizivu.

Razlogi:

Priziv uveljavlja razlog napačne pravne presoje, češ da je prvo sodišče zavrnilo tožbeno zahtevo zategadelj, ker ugotovljeni stvarni položaj ne daje pogojev niti za prenos lastnine na tožnika, niti za pridobitev zastavne pravice na predmetnem blagu.

Pač je nesporno, da stranki nista nameravali neomejenega prenosa lastnine na tožnika, kakor bi bilo to, če bi se bilo blago tožniku prodalo; nego po njunem dogovoru naj bi se bila dala le varnost za tožnikovo terjatev. Ta namen se je lahko dosegel ali s podelitvijo zastavne pravice na predmetnih stvareh ali pa s takoimenovano prepustitvijo lastnine v zavarovanje (Sicherungs-übereignung). Po pravici je prvo sodišče zanikalo predpogoje za pridobitev zastavne pravice na zadevnem blagu iz razloga, ker se prepodaja blaga tožniku ni izvršila iz roke v roko in ker je simbolna izročitev z oznamenjenjem po § 452 o. d. z. dovoljena le pri takih premičninah, ki ne dopusté prepodaje iz roke v roko. To, da se je obema strankama zdela odstranitev dotičnega blaga iz shrambe toženčeve nemožna zaradi čudnega utisa, nikakor ne zadošča, kakor meni priziv, da bi se smatrala izročitev z oznamenjenjem blaga za zakonito dopustno in veljavno k pridobitvi zastavne pravice. Tudi je pravnopomoten zaključek, ki ga priziv izvaja iz zadnjega stavka §-a 452 o. d. z. Iz njega nikakor ne izhaja, da za pravoveljavnost zastavne pravica med strankama oznamenjenje zastavljenih stvari ni potrebno, nego da ustanovi gola izjava zastavno pravico. Marveč pravi ta zakonova določba, da pri stvareh navedene vrste, ako niso oznamenjene, ne nastane nikakršna zastavna pravica. Pravna presoja stvari na prvi instanci je torej pravilna, kolikor se tiče pridobitve zastavne pravice na zadevnem blagu.

Ostane torej le še vprašanje, ali se je prepustila lastnina v zavarovanje in ali so za to dani pravni pogoji v zmislu veljavnega avstrijskega prava. O. d. zakonik res ne pozna prenosa lastnine v svrhu zavarovanja terjatev; toda tudi v okviru o. d.

zakonika mora biti ta pravni institut zakonito dopusten, čim se izpolnijo oblike prenosa lastnine v zmislu §-ov 426 do 428 o. d. z. Namen toženca, da prepusti lastnino na zadevnem blagu tožnika, je jasno razviden iz njegovega pisma od 27. junija 1914; da naj bi to služilo le v zavarovanje njegove posojilne terjatve, trdi prizivatelj že v tožbi. Kar se pa tiče izročitve blaga v last tožnika, je nesporno, da se telesna izročitev iz roke v roko po zmislu § 427 o. d. z. ni izvršila. Izročitev teh stvari z znamenji je po § 427 o. o. z. izključena, ker so takšne, da dopuščajo izročitev iz roke v roko. Vprašanje je še, ali se je zgodila izročitev z izjavo po zmislu § 428 o. d. z. Tožnik vidi takšno izjavo v toženčevem pismu od 27. junija 1914 in v tem, da se je zadevno blago izločilo in oznamenilo z imenom tožnika. Prizivno sodišče smatra nasproti prvemu sodišču, da je izročitev potom izjave dovoljena tudi pri prepustitvi lastnine v zavarovanje, toda v tem slučaju ne more uvideti izročitve potom izjave v zmislu § 428 o. d. z. Da bi namreč imel constitutum possessorium pravni pomen, moral bi k izjavi pristopiti še pravni razlog, iz katerega obdrži toženec detencijo blaga, akoravno je opustil njegovo posest. Takšnega pravnega razmerja kakor n. pr. najem, shramba, komisijsko razmerje in dr. — ne trdi tukaj nobena stranka, marveč je razlog, zakaj toženec ni oddal blaga tožniku, zgol ta, ker se je bal, da bi odstranitev blaga lahko napravila neprijeten utis. Nič drugačen ni stvarni položaj tudi po tem, da se je blago izločilo in oznamenilo z imenom tožnikovim, ker to je vse enaka izjava le v drugi obliki. Toženec je sicer poskušal ustvariti posebno pravno razmerje s tem, da je dal po U-i pisati tožniku pismo, s katerim ona kot pooblaščenka tožnikova prevzame blago v svojo shrambo in ga drži tožniku na dispozicijo. Toda razloženo je že zgoraj, da se na ta način ni ničesar spremenilo v dejanskem razmerju blaga, in tako manjka že dejanske izročitve blaga, ne glede na to, da tudi pooblastilno razmerje U-e ni dokazano.

Prizivno sodišče torej ne more v ravnanju, kakeršno trdita stranki in kakršno je ugotovilo prvo sodišče, videti pravno-veljavne izročitve zadevnega blaga tožniku. Ako pa se lastninska pravica ni prenesla na tožnika, potem tudi ni tožbena zahteva iz naslova zavarovalne prepustitve lastnine pravno utemeljena.

Priziv je sicer mnenja, da za uresničbo tožbene zahteve že zadošča obligatorna pravica do oddaje zadevnega blaga, kakeršna je bila podeljena že v pismu toženca od 27. junija 1914. Vendar pa to mnenje ni upravičeno. Ne glede na to, da bi bil ta nazor prizivnega spisa nedopustna sprememba tožbe, ker se je tožbena zahteva opirala v tožbi na pridobljeno lastninsko pravico ali na tožniku podeljeno zastavno pravico, — pristojna po § 10 konk. r. pravno stališče izločitvenega upnika le tistim osebnim upnikom, kateri so si v zavarovanje svojega zahtevka pridobili premoženjske kose prezadolženca. Predpogoj je torej tu, da se pridobi lastninska pravica na zadevnem premoženju. Zato tožbeni zahtevki tudi s tega stališča ni utemeljen.

Vrhovno sodišče z odločbo dne 5. septembra 1916 Rv I 261 ni ugodilo reviziji.

Razlogi.

Pritrditi je pravni presoji spodnjih instanc in zato je revizija, oprta na razlog § 503 št. 4 civ. pr. r., po zakonu neutemeljena.

Naloga sodišča je, da preišče, ali opravičuje temelj tožbe predlagano sodbo. Za pravni temelj predlagane sodbe trdi tožnik v tožbi brez dvojbe lastninsko pravico, katero je baje s kupom pridobil na zahtevanem blagu. Tekom razprave pa je trdil tožnik, da je bila kupna pogodba med spornima strankama zgolj fingirana, in da marveč tvori temelj tožbe zastavodajca ali zavarovalna prepustitev lastnine. Toda izvajanja revizije izhajajo zlasti od lastninske pravice, ki jo je tožnik pridobil na zahtevanih stvareh s kupom na podlagi pisma od 27. julija 1914, izrabljajo torej priznано navidezno opravilo za pravni razlog zahteve. To pa je vsled § 916 obč. drž. zak. nedopustno in zato ni treba razmotrivati izvajanj, ki se tičejo lastninskega vprašanja na podlagi kupne pogodbe.

Ozirati bi se bilo torej le na izvajanja revizije, ki se nanašajo na zastavljenje zahtevanega blaga in pa, kakor se trdi, na zavarovalno prepustitev lastnine, in ki hočejo snovati tožbeni temelj iz stvarne pravice ali tudi iz osebnega zahtevka. Da tukaj ne more biti govora o izpolnitvi pogodbe v zmislu § 1061 obč. drž. z., je samoposebi umevno, ker se je kupna pogodba

sklenila ležna videz. Prava vsebina pogodbe, na katero se tožnik sklicuje (pismo od 27. junija 1914) kakor na dejstvo, vsled kate-rega bi se mogla pridobiti lastnina, naj bi bila po revizijskih izvajanjih ta, da je tožnik prepustil tožencu v tožbi zahtevano blago v zavarovanje terjatve v znesku 1500 K in sicer tako, da je bilo prepustiti posest blaga tožniku šele potem, ko bi toženec ne izpolnil svoje plačilne zaveze ali pa je ne mogel izpolniti vsled prezadolženosti ali plačilne nezmožnosti. Takšno pravno razmerje pa že zaradi pomanjkanja nameravane tradicijske pogodbe (§ 360 obč. drž. z.) ne more ustanoviti lastnine in dati tožniku pravice, da bi uveljavljal zahtevo ustrezno tej stvarni pravici.

Prav tako je pogrešeno, da se tožbeni zahtevok opira na zastavno pogodbo. Tudi za pridobitev zastavne pravice je neizogibno potrebna fizična izročitev premične stvari (§§ 451 in 1368 obč. drž. z.). Zakon zahteva, da upnik, ki ima dotični naslov, vzame v shrambo zastavljeno stvar, ako je premična; to je določba, ki naravnost izključuje izročitev potom zastavljalčeve izjave, da bo v prihodnje imel stvar v imenu upnikovem, ker bi se sicer zakoniti pogoji za pridobitev rečene zastave v nemar pustili. V le-tem slučaju je bilo možno izročiti iz roke v roko, vendar pa se to ni zgodilo, in zato tudi ne more biti govora o pridobljeni zastavni pravici in o tozadevnem tožbenem zahtevku.

Tožnik hoče sicer iz stvarnega položaja sklepati, da so se mu zahtevane stvari izročile z znamenji (§ 427 obč. drž. zak.). Toda takšna izročitev je dopustna le pri stvareh, ki izključujejo izročitev iz roke v roko, kar pa za ta slučaj ne velja. Veljavni zakoniti predpisi o pridobitvi stvarne pravice so nujne narave, odtegneni dispoziciji strank, in je zato tudi nezavisno od dogovora strank vprašanje, ali se v gotovem slučaju ni dala izvesti izročitev premičnin iz roke v roko.

Končno tudi obligatorna pravica ne more po zakonu opravičiti tožbene zahteve. Če tožnik trdi, da mu je toženec baje zagotovil prenos lastnine na zahtevanem blagu v svrhu zavarovanja terjatve, je to v zmislu §-a 916 obč. drž. z. presojati po resnični kakovosti, torej da se je s tem le nameravala zastavna pogodba. Uresničila se pa ni z dokazanim stvarnim položajem,

ker ni bilo prave izročitve (§ 1368 obč. drž. z.). Osebna zaveza iz pogodbe, da se bo določena stvar šele izročila ali zastavila bi pa opravičila le zahtevke, da se naj sklene zastavna pogodba, v zmislu § 936 obč. drž. z., toda tej zahtevi ne ustreza ta tožbena zahteva in njena utemeljitev. **X.**

e) Od dne domika gredo zdražitelju vsi pridelki nepremičnine (§ 156 izvrš. r.), brez vsakega povračila stroškov.

Italijanski podanik T. je imel na Gorenjskem več zemljišč. Pred izbruhom vojne z Italijo je odšel neznano kam, njegova žena A., rojena Kranjica, pa je dalje gospodarila in obdelovala zemljišča. Jeseni leta 1916. so ta zemljišča prišla na izvršilno dražbo. Njivo parc. št. 641 k. o. Bled je kupil B ter je takoj po dražbi pospravil pridelke, ki so bili na njivi: turščico, krompir in fižol. Zavezančeva žena A zahteva od zdražitelja B s tožbo povračilo stroškov, ki jih je imela z obdelovanjem njive.

Okrajno sodišče v Radovljici je s sodbo od 17. novembra 1916 opr. št. C 146/16-4, ugodilo tožbenemu zahtevku, sklicevaje se na določbo § 1041 o. d. z., ki da po izvršilnem redu ni izključena v realnodražbenem postopanju. Zdražitelju je bilo tudi znano, da je tožnica obdelala njivo. Tudi je sodnik pri dražbi nasvetoval zdražiteljem, naj pridelke puste zavezančevi ženi, kar so mnogi storili.

Deželno prizivno sodišče v Ljubljani je s sodbo z dne 31. januarja 1917 opr. št. Bc III 4/17-2 ugodilo toženčevemu prizivu in zavrnilo tožbeni zahtevke iz tehle razlogov:

Pravnemu mnenju prvega sodnika glede porabe § 1041 o. d. z. ni pritrditi in je opravičen prizivni razlog pomotne pravne presoje. Izvršilni red izčrpno določa pravice in dolžnosti zdražitelja, ko mu daje poleg drugih pravic v § 156 tudi pravico do pridelkov od dne domika, ustanavlja pa tudi bremena, ki mu jih je prevzeti brez računa na najvišji ponudek (§ 150), dočim so vse ostale, zdražbanega zemljišča tikajoče se zahteve nakazane na najvišji ponudek (§ 152). Poleg izvršilnega reda so za zdražitelja obvezni še dražbeni pogoji. Z ozirom na § 162 izvr. r. se gorenja določba §-a 156 v dražbenih pogojih niti ne sme spremeniti.

Tudi v le-tem slučaju se nahaja navedena zakonita določba doslovno v dražbenih pogojih. Na podlagi teh z zakonom se strinjajočih dražbenih pogojev in domika je toženec postal lastnik zemljišča s pridelki vred, ne pa iz kakšnegakoli tožničinega dejanja, naj so tudi pridelki bili posledek njenega dejanja. Brez pomena je zato, ali je toženec pred dražbo vedel ali ne, da je tožnica obdelala njivo. Dobra vera zdražiteljeva prihaja v poštev v edinem slučaju, če gre za pravice na nepremičnini, ki bi dražbo delale redopustno (§ 170 št. 5 izvr. r.). — Baš ta izrecna izjemna določba potrjuje zgorej razmotrivano splošno načelo. Že iz določb izvršilnega reda izhaja torej, da tožničin zahtevek ni osnovan.

Pa tudi ne glede na to tožnici iz naslova § 1041 i. r. ne gre povračilo od toženca. Ko je tožnica obdelala in obsejala njivo, je bil lastnik nesporno njen mož, dočim toženec z njivo ni imel nobene stika. Zato ni moči reči, da je tožnica s svojim dejanjem obrnila stvar v prid tožencu in še manj, da je bilo njeno dejanje tožencu v prid, ker je kupil toženec njivo v obdelanem stanju na prisilni dražbi za najvišji ponudek, ki je visoko presegal cenilno vrednost.

Vrhovno sodišče s sodbo z dne 11. aprila 1917 opr. št. Rv VI 47/17-I tožničini reviziji ni ugodilo in je pritrdilo pravni utemeljitvi izpodbijane sodbe, kazaje tudi na to, da § 170 št. 5 izvrš. r. obravnava le vprašanje, ali in v katerih slučajih smejo od zdražitelja z domikom pridobljeno lastninsko pravico druge osebe izpodbijati in se z ozirom na popolnoma jasno besedilo predpisov o pravicah in dolžnostih zdražitelja v §§ 150—157 izvrš. r. ne sme raztegniti potom analogije na potroške zavezanca ali njegove rodbine. —ž.

B. Kazensko pravo.

a) **Za učin hudodelstva javne posilnosti z izsiljevanjem po § 98 b) k. z. zadošča objektivna sposobnost, pripraviti koga v strah. Da bi se tudi dejanski bal, ni potreba.**

Črevljar E. je stanoval 45 let v H-ovi hiši. Ko mu je hotel lastnik hiše stanovanje odpovedati, mu je črevljarjeva hči A. obljubila, da mu hoče plačevati razen dosedanje najemnine še daljnjih 5 K na mesec brez vednosti svojega očeta, da ostane ta še dalje v stanovanju. To se je zgodilo. Po očetovi smrti pa je A. zahtevala od

H., da ji vrne tekom štirih let plačanih 240 K, in mu zagrozila z ovadbo na davčno oblastvo, ako tega zneska ne vrne, češ, da imenovanega poviška najemnine mesečnih 5 K ni napovedal.

Gospodar H. je izpovedal kot priča, da je najemnino vedno pravilno napovedal, da ga je pa pismo vendar ujezilo, ker je vedel, da bi imel vsled morebitne ovadbe pota, neprijetnosti in sitnosti; bal se pa vendar ni, ker je ravnal docela pravilno.

Deželno sodišče v Ljubljani je s sodbo od 7. oktobra 1916. opr. št. Vr VII 447/16-19, obtoženko A. spoznalo krivo hudodelstva javne posilnosti z izsiljevanjem po § 98 b) k. z.

Obtoženka je v svoji ničnostni pritožbi izvajala te-le:

Grožnja ni bila sposobna, da bi delala H-ju osnovane skrbi, da ni imel povoda, bati se, in se tudi dejansko ni bal. Neprijetnosti, pota in oblastvena preiskava, o katerih je smatralo sodišče, da bi utegnile biti posledice zapretene ovadbe, pač niso tako zlo, na kakoršno misli zakon, govoreč o zastrašenju normalnega človeka. Da bi se uvedla davčnoppravna preiskava zoper H-ja, je bilo vendar izključeno, ker je ta pravilno napovedal najemnino. On je pa tudi sam izpovedal, da ga je pismo samo jezilo, da ga pa ni pripravilo v strah in nepokoj. Zadevno pismo je torej docela nesposobno sredstvo za učin hudodelstva po § 98 b) k. z. Nikakor ne zadošča, da je grožnja morda objektivno sposobna, delati komu osnovane skrbi. To izhaja že iz besedila zakona, ki navezuje to sposobnost na razmere in na osebno kakovost ogroženčevu ali pa na važnost zažuganega zla.

Vrhovno, kasacijsko sodišče je z odločbo z dne 27. januarja 1917, opr. št. Kr VI 149/16-4, zavrglo ničnostno pritožbo iz teh - le

razlogov:

Pravnemu naziranju pritožnice ni moči pritrditi. Ničnostna pritožba je prezrla, da za učin hudodelstva po § 98 b) k. z. nikakor ni potreba, da bi grožnja koga tudi res pripravila v osnovan strah, in da zakon ne predpisuje samo, da se ugotovi grožnja zgolj glede na osebno kakovost ogroženčevu, marveč tudi glede na ostale razmere in na važnost zagroženega zla. Vrhutega pravi zakon tudi izrecno, da je povsem enako, ali je imela grožnja uspeh ali ne. Ne gre torej za to, ali se ogroženec za svojo osebo boji ali ne, marveč za to, ali je bila grožnja kot taka objektivno sposobna, spraviti koga v

osnovan strah. Če bi temu ne bilo tako, potem bi bilo lahko le od subjektivnega občutka ogroženčevega odvisno, ali naj se isto dejanje kaznuje kot izsiljevanje ali ne. To pa gotovo ne gre. Iz tega pa tudi izhaja, da se je pri presoji, ali je grožnja sposobna, delati komu osnovan strah, držati objektivnega merila. Grožnja je v to sposobna, ako more ogroženec ob nepristranski presoji vseh okolnosti smatrati, da ga zagroženo zlo res zadene.

V tem slučaju je bilo torej preizkusiti le, ali je mogel H. z gotovo verjetnostjo pričakovati, da ga C., ako ji ne vrne denarja, res ovadi zaradi zatajbe davka, kakor mu je zagrozila. Kake daljnje posledice bi imela ovadba proti njemu, to je vpoštevati kvečemu pri presoji važnosti zagroženega zla. Zavest nedolžnosti je mogla morda C-a pomiriti glede uspeha postopanja, ki bi se uvedlo proti njemu, ni pa mogla odvrniti od njega nevarnosti, da se ovadba sama res vloží. Uvaževati pa je, da že ovadba sama spravi čast in prostost v nevarnost, da torej že ovadba kot taka obsega zagroženo zlo, in da ogroženec vobče ni mogel preudariti posledic take ovadbe in tudi ne naprej vedeti, ako se tekom davčnopravnega postopanja ne pripetě nepričakovani, neugodni zapletljaji. Zlo, da se koga ovadi finančnemu oblastvu zaradi zatajbe davka, je gotovo samo ob sebi dovolj važno, da pripravi ovadenca v skrbi.

Ako ogroženec v posameznem slučaju ne upošteva neprilik, ki so navadno združene s tako ovadbo, potem se pač lahko pripeti, da si ne dela skrbi; hudodelstvo po § 98 b) k. z. pa je podano navzlic temu, ker zakon zahteva le, da je grožnja objektivno sposobna, pripravi koga v strah.

Docela neodločilno je tudi, ali je H. prejeto najemnino stvarno in formalno pravilno napovedal ali ne, ali bi bila torej ovadba zoper njega utemeljena ali ne.

R.

Izpred upravnega sodišča.

Ako občinski predstojnik stavbne prošnje ni rešil meritorno, ne more dež. odbor (istrski) preko njega podeliti stavbnega dovoljenja.

Upravno sodišče je z odločbo z dne 20. septembra 1916 št. 9032 ugodilo pritožbi občine V. proti odločbi istrskega dež. odbora z dne 13. decembra 1915 in to odločbo radi nezakonitosti razveljavilo.

Razlogi.

Z odlokom obč. predstojnika v V. z dne 5. januarja 1915 se je odklonila prošnja firme F. M. za dovolitev stavbe plinarne na parcelah št. . . . ., ker prositeljica, ki ni lastnica teh parcel, ni izkazala pritrdila lastnikov za vložitev stavbne prošnje. S sklepom z dne 6. marca 1915 je občinski odbor potrdil predstojnikov odlok.

Deželni odbor je z odločbo z dne 25. septembra 1915 rekurzu firme F. M. ugodil, izpodbijani odlok razveljavil in odredil, da je o prošnji znova razpravljati in odločiti brez ozira na navedeni odklonilni razlog.

Nato je sklenil občinski odbor v sciji z dne 2. novembra 1915 novo stavbno komisijo na licu mesta, h kateri naj bi se pritegnili vsi interesenti in sosedi.

Rekurzu firme F. M. proti temu sklepu obč. odbora je deželni odbor z odločbo z dne 13. decembra 1915 zopet ugodil, izpodbijani sklep razveljavil in podelil soudeleženi firmi zaproseno stavbno dovoljenje.

Reševaje vloženo pritožbo občine V. je upravno sodišče uvaževalo sledeče:

Po določbah § 54 stavb. reda za obmejno grofijo istrsko z dne 18. marca 1874 dež. zak. št. 6 odločuje o prošnjah za podelitev stavb. dovoljenja obč. predstojnik kot stavbna oblast prve stopinje, in se ravna pravna pot v stavb. zadevah po predpisih občnega občinskega zakona. Po § 88 obč. reda za obmejno grofijo istrsko z dne 10. julija 1863 dež. zak. št. 13 je deželni odbor k meritornim odločbam v zadevah samostojnega delokroga občin, torej tudi k podelitvi stavbnih dovoljenj, pozvan le tedaj, kadar se nanj kot rekurzno sto-

pinjo obrnejo stranke po redni pravni poti, to je: ako je obč. odbor o stavbni zadevi po § 38 obč. reda že odločil, in ako se je proti tej odločbi vložil priziv po predpisu § 88 cit.

»In concreto« upravno sodišče ni našlo zakonitih pogojev za odločitveno pravico dež. odbora. Kajti za časa izpodbijane odločbe sploh še ni bilo takega izreka obč. odbora o stavbni prošnji soudeležene firme, ki bi se bil dal izpodbijati: na jedni strani je bil deželni odbor sam 25. septembra 1915 razveljavil prvo odklonilno rešitev obč. odbora z dne 6. marca 1915, na drugi strani občina še ni bila izpolnila prejetega naloga, naj o stavbni prošnji znova razpravlja in odloči.

Že ta okolščina se protivi stavbnemu dovoljenju, podeljenemu od dež. odbora. Za to dovoljenje pa tudi priziv soudeležene stranke dež. odboru ni nudil povoda, ker se je ta priziv upiral le novemu, od obč. odbora 2. novembra 1915 sklenjenemu lokalnemu ogledu, in je smel torej dež. odbor kot rekurzna stopinja le rešiti pritožbo proti tej vmesni odredbi. Ob tem povodu podeliti stavbeno dovoljenje ter prezreti obč. predstojnika, ki je po §§ 54 in 55 stavb. reda pozvan, da v prvi stopinji ta zakon uporablja in podeljuje stavbena dovoljenja, dež. odbor ni bil upravičen.

Dr. L—e.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. aprila.

(Odlikovanja): Z vojnim križem za civilne zasluge prvega razreda predsednik višjega dež. sodišča v Gradcu dr. Avgust vitez Pitreich; s konturnim križem Fran Josipovega reda z zvezdo ministr. svetnik v pravosodnem ministrstvu dr. Janko Babnik; z vitežkim križem Leopoldovega reda: dvorna svetnika vrhovnega sodišča Fran Dukič in Mihael Gabrijelčič; z vojnim križem za civilne zasluge drugega razreda: predsednik dežel. sodišča v Trstu dr. Anton Perišič, dvorni svetnik in višji državni pravdnik v Trstu Karl Chersich, prvi državni pravdnik iz Gorice Andrej Jeglič, podpredsednik dež. sodišča v Trstu Ivan Clarici, višji dež. sod. svetnik in predstojnik okrajnega sodišča v Ljubljani Henrik Sturm, dež. sod. svetnik z značajem in naslovom višjega sod. svetnika dr. Ant. Povšič v Trstu, državni pravdnik v Novem mestu dr. Anton Kremžar, sodni svetniki v Trstu Otelo Brelich, Jurij Corazza in Iv. Dougan, Jož. Kotnik v Celju,

okrajni sodniki in sodni predstojniki Anton Manzoni v Trstu, dr. Guido Schöner v Podkloštru, Jožef Zdojšek na Vranskem, dr. Fran Goršič v Kamniku, Jurij Gregorec v Cerknici, Hugo Luschin v Radovljici, državnega pravdnika namestnik Ernst Stöckl v Ljubljani; z vojnim križem za civilne zasluge tretjega razreda: sodnika Peter Keršič v Postojni in dr. Leo Triller na Krki, avskultanta Ant. Slavič iz Gorice in Ivan Brelich iz Trsta; z vitežkim križem Fran Josipovega reda: okrajna sodnika dr. Avgust Trevisan iz Gorice in dr. Ant. Mulej v Mariboru.

(Osobne vesti.) Podeljen je: značaj državnega uradnika četrtega činovnega razreda dvornemu svetniku in in višjemu državnemu pravdniku v Gradcu Alfredu Amschlu, značaj in naslov senatnega predsednika podpredsedniku višjega deželnega sodišča v Gradcu dr. Alfredu vitezu Schmidu pl. Sachsenstamm. — Imenovani so: za višje sodne svetnike sodni svetniki z značajem in naslovom višjih sodnih svetnikov Rudolf Persche v Ljubljani, Jakob Jarc v Novem mestu in Henrik Detitscheg v Mariboru na svojih mestih; za okrajne sodnike okrajni sodniki in sodni predstojniki dr. Robert Ogoreutz v Cerknici za Ljubljano, dr. Herman Lorber v Borovljah za Maribor, dr. Karl pl. Rokitansky v Arnežu za Celovec; za okrajne sodnike in sodne predstojnike sodniki Mihael Vehovar v Višnji gor za Idrijo, Jurij Gregorec v Cerknici na mestu, Ivan Stögerer v Gleisdorfu za Doberloves, Jožef Kugler v Arnežu za Kot, dr. Vincenc Bauer na Ptuju za Pliberk; za avskulanta v okrožju višj. dež. sodišča v Gradcu pravni praktikant Mirko Dežela. — Prideljen je v službovanje generalni prokuraturi na Dunaju dež. sodni svetnik dr. Herman Neuberger v Ljubljani. — Premješčen je okrajni sodnik in sodni predstojnik Ivan Hutter iz Idrije v Metliko. — Otvoril je pisarno odvetnik dr. Alojzij Rakun v Sevnici. — Umrli so: notar Alfred Rudesch v Radovljici, okrajni sodnik in sodni predstojnik na Krškem dr. Jožef Dijak in sodnik v Logatcu Alojz Komljanec. — Prenehal je notarski urad Franceta Čulka v Cerknem.

(Novela o razbremenitvi sodišč v praksi.) Predsedstvo c. kr. višjega deželnega sodišča v Gradcu je v zadnjem času v dopisih na odbore odvetniških zbornic poročalo naslednje: „Tupatam se je opazilo, da gg. odvetniki ne izrabljajo docela olajšav, ki so določene v noveli o razbremenitvi sodišč. Po poročilih spodnjih instanc se kaže to zlasti v naslednjih pogledih. Uradni, od c. kr. pravosodnega ministrstva sestavljeni obrazci za vloge se večkrat ne uporabljajo in tožbam se pogostem dodaja rubrika, ki ni pripravna za dovoljevalno štampiljo. Izvršilni predlogi, ki jih sestavljajo uradniki odvetniških pisarn, so neredkokrat pomanjkljivi in se zlasti ne izpolnjujejo primerno predpisi § 4 nar. pravosod. min. z dne 2. junija 1914 v naredbeniku št. 41, ki izključuje v gotovih slučajih skrajšani opravke. Tudi se je pripetilo, da se je eksistenčni minimum pri izvršbah nepravilno izračunal, da se je izpustila prepoved in da se je napačno označilo izvršilno sodišče radi premembe §-a 18/1 izvrš. reda. V rubrikah k izvršilnim predlogom se večkrat opusti pouk o pravnih pomočkih. Tudi se vedno ne prilagajo rubrike za vročbo zamudne sodbe. Predlogi in sklepi, da se pravne stvari odkažejo po zmislu § 261 c. pr. r. radi nepristoj-

nosti, so jako redki. Čudno redkokrat zastopajo pisarniški uslužbenci po zmislu § 31 c. pr. r., akoravno more biti tako zastopanje znatna olajšava za gg. odvetnike sedaj, ko primankuje konceptnih moči. Brez dvoma tiči poglobitni vzrok, da se docela ne izrabljajo olajšave, ki jih nudi novela o razbremenitvi sodišč, v težavah, ki so nastale vsled znatnega skrčenja osebja po vpoklicih. Vendar pa misli predsedstvo višjega deželnega sodišča, da je prav, če obrača pozornost častitega odbora na te okolnosti in ga prosi, naj dela na to, da se zbornični člani kolikor moči poslužujejo teh olajšav, ker se s tem gotovo lahko ustreže tudi koristim gg. odvetnikov samih in se sodelovanje med sodišči in pa pravozastopniki smotreno razvije". Slične opozoritve je izdalo, kolikor znano, tudi predsedstvo c. kr. višj. dež. sodišča na Dunaji na odbor nižjeavstrijske zbornice in sicer že dvakrat. To pa je predvsem le znamenje, da je novela o razbremenitvi sodišč — zakon, ki se v gotovem pogledu more le polagoma udomačiti. Četudi naj odvetništvo na podlagi te novele z obrazci in rubrikami razbremeni sodišča zgolj na svoj račun, se vendar v teh uradnih opozoritvah ne reče in tudi ne more reči, da se odvetniki upirajo tej reformi. Praksa v odvetniških pisarnah pa v vojni dobi sploh ni po tem, da bi se olajšave v zmislu novele intenzivno izrabljale. Saj so takozvane kurencije, pri katerih naj se najbolj pokaže blagonosni vpliv novih rubrik in štampilj, v odvetniški praksi skoraj povsem izginile. Uradna opozoritev sama poudarja, da gre pisarniškem osebju pri uporabi „olajšav“ v zmislu novele glavna naloga. To pisarniško osebje je pa vsled vojnih vpoklicev trpelo kvantitativno, še bolj kvalitativno. Zato tudi odvetniki ne prosijo posebnih legitimacij po § 31. c. pr. r. za svoje uradnike, niti niso odvetniški odbori voljni, dovoljevati jih sedanjemu največ neizvezbanemu osebju. Kdor ve, koliko je treba sedaj po pisarnah paziti vsled novih pristojbinskih in drugih predpisov, bo tudi umel, če pri prakticanju razbremenilne naredbe ne gre vse kakor „po žnori“.

Naznanilo.

P. n. članom društva „Pravnika“ in naročnikom „Slov. Pravnika“!

Ta zvezek „Slovenskega Pravnika“ moramo skleniti, predno nam drago. Tiskarna je namreč že doslej zaradi pomanjkanja pri delavcih in materialu mogla delati za list le prav počasi. Ker so se te razmere zadnji čas še poslabšale, je izjavila, da že pripravljenega gradiva ne more več prevzeti v tisek. Zaključiti moramo torej ta zvezek v nepopolnem obsegu in tudi počakati za nadaljnje izdajanje lista ugodnejših časov. Kakor hitro bo možno, bomo nadaljevali in skušali popraviti odloženo.

Prosimo torej potrpljenja!

Uredništvo.

„Slovenski Pravniki“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva „Pravnika“ brezplačno; za nečlane pa velja za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 18.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

je imela koncem leta 1916 vlog	.— K	55,000.000.—
hipotečnih in občinskih posojil	. . . „	30,600.000.—
rezervnega zaklada	. . . . . „	1,500.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4⁰/₀

večje in nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je **pupilarno varna**
in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične
domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti
5⁰/₀, izven Kranjske pa proti 5¹/₄⁰/₀ obrestim in proti naj-
manj 1⁰/₀ oziroma ³/₄⁰/₀ odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno

Kreditno društvo.

Dr. Ed. Volčič v Novem mestu (Kranjsko)

je za društvo „Pravnik“ v Ljubljani uredil ter se dobivajo pri knjigotržcih naslednje pravne knjige:

a) knjige slovenske:

Civilnopravdni zakoni (IV. zvezek „Pravnikove zbirke“) z obširnimi slovenskim in hrvatskim stvarnim kazalom, z odvetniškima tarifoma l. 1897. in 1909 ter z dopolnilom za l. 1906—1910 krog 1000 strani, vez. à K 8.—.

Dopolnilo Civilnopravnim zakonom za leta 1906 do 1910 K 1·20.

Odvetniški tarifi od 11. dec. 1897 in 3. junija 1909, določila o rabi slovenskega in hrvat. jezika pred sodišči, sodne pristojbine, broš. à K 1·80.

Nova odvetniška tarifa od 3. junija 1909 s alfab. stvarnim kazalom K —·80.

Nova odvetniška tarifa v obliki stenskega plakata K —·80.

Zakoni o javnih knjigah, (V. zv. Pravnikove zbirke), I. in II. del, vez. à K 6.—.

Zakoni o javnih knjigah, I. del, vez. à K 3·20.

Zakoni o javnih knjigah, II. del, vez. à K 3·20.

Tabela o zemljiškoknjižni kolokovnici K —·60.

Zakon o dovoljevanju poti za silo, s pojasnili à K —·40.

Pristojbinske olajšave ob konverziji hipotečnih terjatev, à K —·80.

Predpisi o razdelbi in ureditvi ter o zložbi zemljišč, à K 2.—.

Predpisi o obrambi poljščine, à K —·80.

Kazenska določila iz teh predpisov, à K —·20.

Zakoni o nespornem sodstvu (VI. zvezek Pravnikove zbirke), 44 tisk. pol, vez. à 7 K. —

Posebej se iz te knjige dobivajo broširani: Sodni depoziti, K 1·60; Predpisi o notarskih pristojbinah in zapovedanih not. spisih, K —·80; Pristojbine o zapuščinah, K —·80; Županstvom izročena opravila sodišč, T—·40.

b) knjige hrvatske:

Zakoni o javnih knjigama I. dio (A), vez. à K 3·60.

Zakoni o javnih knjigama I. dio sa II. dijelom (slovenski), ukupno vezano à K 6.—.

Zakon o dozvoljavanju prijekih puteva, sa tumačem, à K —·40.

Tabela o zemljišničkoj biljevini, à K —·80.

Društvo „Pravnik“ v Ljubljani izdaja mesečnik „Slovenski Pravnik“, v katerem so slovenski in hrvatski članki pravne vsebine; list stane 10 K na leto.

Isto društvo je izdalo še naslednje pravne knjige:

Kazenski zakon (I. zv. Prav. zb.), uredil dr. J. Kavčič, vez. K 5·60.

Kazenskopravdni red (II. zv. Prav. zb.) dr. J. Kavčič, vez. K 6.—.

Izvršilni red (ovršni postupnik) (III. zvez. Prav. zb.), uredil Iv. Kavčnik, K 7.—.

Državni osnovni zakoni in drugi ustavni in upravni zakoni, uredil Štefan Lapajne, vez. 6 K (VII. zv. Pravnikove zbirke).

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštenu povzetju, tako da se k navedenim cenam priračunijo le resnični in poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 h poštne gotovine ali v poštinih znakmah.